

Inflation and the Cycle of Reproduction of Social Problem

Javad Afsharkohan^I , Mohammad Taghi Sabzehei^{II} , Esmael Balali^{III}

<https://doi.org/10.22084/csr.2025.29241.2284>

Received: 2024/04/22; Revised: 2024/09/18; Accepted: 2024/09/27

Type of Article: **Research**

Pp: 123-152

Abstract

Inflation, in the common way, is considered an economic phenomenon. This position neglects the destabilizing role of inflation in other economic activities, in the ineffectiveness of political power under the continuous process of weakening society (spreading poverty and increasing inequality), creating destructive mentalities and morals. Social and finally the escalation of inflation are caused by non-monetary and non-economic phenomena. The mutual effects between different dimensions of the inflation phenomenon eventually lead to a cycle that we have called “social problem reproduction cycle” in this article. This cycle on the one hand the result of highlighting the complex and multi-layered effects arising from chronic inflation is in the framework of the triple relationship of government-society-market, and on the other hand, it is the result of the collapse of cognitive order and the creation of an unstable mentality among social activists. Finally, people caught in chronic inflation find themselves in they see confused and confused, conditions that are considered to strengthen the state-centered discourse environment. In this situation, the people of the society, first of all, start their daily life with a mentality based on scarcity, and they remain in the process of recreating the social order according to their own desires and interests. Cognitive poverty, therefore, is an inevitable consequence that ultimately leads to the weakening of the power of society along with the illusion of greater power of the state, because in the vacuum resulting from instability, the mind seeks to highlight the role of the actor who manifests the horizon of problem solving. However, what is ultimately achieved will be the duality of weak society and weak state.

Keywords: Social Problem, Reproduction, Inflation, Cognitive Order.

I. Associated Professor. Department of social sciences, Faculty of Social sciences and Economics, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran (Corresponding Author).

Email: j.afsharkohan@basu.ac.ir

II. Assistant Professor, Department of social sciences, Faculty of Social sciences and Economics, Bu-Ali sina university, Hamedan, Iran.

III. Associated Professor, Department of social sciences, Faculty of Social sciences and Economics, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

Citations: Afsharkohan, J., Fabzehei, M. & Balali, E., (2025). “Inflation and the Cycle of Reproduction of Social Problem”. *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 14(26): 123-152. <https://doi.org/10.22084/csr.2025.29241.2284>

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_5934.html?lang=en

Publisher & Owner: Bu-Ali Sina University.

Copyright © 2025 The Authors. Published by Bu-Ali Sina University.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

1. Introduction

Inflation is the increasing and irregular trend of price increases in the economy and means an indirect tax on the people in a way that the poorer section suffers more. Inflation refers to a situation in which the demand for money for a product grows relative to production, a situation that, in the absence of effective control, manifests itself as an increase in the price of a unit of a produced good. Inflation can occur in acute, hidden and overt forms, and hyperinflation. In the economic policy literature, price stability is considered the primary objective of monetary policy. In the past decade, central banks have pursued inflation control through monetary policy tools rather than focusing on economic growth and job creation, and the debate over inflation control strategies has expanded dramatically. Inflation can clearly be considered a social hazard, while its continuation leads to the increasing commodification of labor and its combination with problems such as high unemployment rates leads to damage to the self-esteem of young people and a decrease in the job security of the labor force. As the problems increase and the role of the government in providing for the basic needs of the people decreases, society suffers from some increasing social disorders and periodic chaos, which itself indicates the spread of economic problems to other areas of social life. Given that inflation is the opposite of economic stability, and that the Iranian economy has had a double-digit inflation rate of 10 to 30 percent for 50 years, addressing the consequences of inflation in the social dimension is important. Historically, a prominent economist and philosopher such as Adam Smith, in his book *The Wealth of Nations*, state that there are three sources of income: wages, profit, and rent, the first and second of which are the cause of inflation, and the third is its effect. Keynes also refers to the consequences of inflation in his famous book *The Economic Consequences of Peace*, and among other things, notes that all social contracts are destroyed in inflationary conditions, and inflationary policies cause productive sectors to be subjugated by non-productive sectors. Looking at the issue of inflation and the issues arising from it from a sociological perspective has a long history in the research tradition in Western research centers. On this basis, we can address the question of the nature of the consequences of inflation in society from a psychological, sociological, ethical, and political perspective.

2. Materials and Methods

To understand a human phenomenon, it should not be limited to the realm of study of a specific knowledge. The trend towards interdisciplinary studies, especially in the humanities and social sciences, confirms this approach. Numerous examples of social consequences resulting from economic policies can be mentioned in this regard. For example, we can point to the increase in social harms as a result of the implementation of structural adjustment programs in the country during the years of the construction government. By creating increasing inflation, these programs led to the spread and depth of poverty and therefore the spread of harms such as theft. Another aspect of the political consequences of these programs on a global scale was the creation of often corrupt governments in many developing countries.

3. Discussion

Inflation and continuous changes in the prices of goods and services provide a kind of wandering for the economically disadvantaged groups of society. In fact, the constant examination of prices that

are constantly changing and “moving” gives a special appearance to the goods and creates a magical character around them. In this situation, the consumer redefines his relationship with goods and services and looks at them as a spectator and wanders in the fluctuating world of prices. This situation, especially with the expansion of Internet access, has also taken on a virtual form and leads curious visitors to constantly examine prices without the intention of buying or selling and simply as a recreational activity. Of course, the constant change in prices also has a worrying and anxiety-like nature, opening up a sense of fear and anxiety in front of the individual and driving or throwing him into a chaotic and disorderly world. Accordingly, a kind of collective spirit and morality based on instability prevails. In fact, social conditions and the conditions of the system The structures and institutional environment of a society affect the mentalities, attitudes, morals and personalities of individuals and, for example, make them risk-taking or risk-averse, pessimistic or positive, aggressive or tolerant, forward-looking or profit-seeking, and egoistic or collectivist. Whether a sense of self-efficacy and self-efficacy is prevalent in the social mentality of a people or whether the opposite is learned helplessness and social phobia are at the back of their minds, all have a social explanation. In such an order, individuals have the least reason and excuse to circumvent the law and rules. Sustainable benefit is achieved through social order.

The impact of inflation on society and social structure is evaluated, especially in relation to class changes. Some studies in this field have focused on the effects of inequality arising from inflation on social stratification and the social problems arising from it, or have also paid attention to the individual and psychological effects of inflation. In the field of behavioral economics, the dominance of market norms can be a consequence of the growth of inflation, which ultimately narrows the space for voluntary activities and expands the logic of the market to all areas. Ultimately, inflation leads to the dual weakening of the state and society, preventing both from being empowered, and replacing the desired situation of a weak state-weak society with a strong state-strong society, thus seriously hindering the path of development.

4. Conclusion

From the perspective of political economy, inflation leads to the weakening of society against the state and strengthens the illegitimate power of the state over collective life (weak society against the domineering state), which is itself anti-development, because it ultimately weakens the state and leads to the weak state-weak society duality. At the individual level, anxiety caused by economic instability affects everyone, both rich and poor. A sense of urgency, confusion, and constant flux replaces a sense of relative stability and predictability, and a tendency toward isolation and a sense of meaninglessness spreads. Thus, mental order is at risk of decline, and uncertainty replaces certainty. In such a context, a kind of desire for a centralized, strong, problem-solving state is strengthened and becomes the solution to the same problem. At the macro level, economic instability is part of the process of political instability and can cause rebellions, movements, and revolutions. The effects of inflation can be divided into classes and groups. Different social factors should be assessed and then their consequences for the entire social structure should be considered. A society caught in inflation inevitably falls short of its essential needs, towards meeting material necessities. It is clear that in these circumstances, the space necessary to respond to more transcendent needs such as self-esteem,

individual independence, the development of talents, the pursuit of cultural desires and needs, and similar matters, is marginalized.

Acknowledgments

We would like to thank the esteemed reviewers of this article for their efforts in improving the analytical level of the article, as well as all those who contributed to improving the quality of the article by providing their critical comments.

Observation Contribution

The first author's contribution to the preparation of this article is 80%, and the other authors' contribution is 10% each.

Conflict of Interest

This article is not subject to a conflict of interest. Also, no financial assistance from any executive agency was used for the research and preparation of the article.

تورم و چرخه بازتولید مسئله اجتماعی

جواد افشارکهن^I، محمدتقی سبزه‌ای^{II}، اسماعیل بلالی^{III}

شناسه دیجیتال (DOI): <https://doi.org/10.22084/csr.2025.29241.2284>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۳، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۶/۲۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۰۵

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۱۵۲-۱۲۳

چکیده

تورم به شیوه رایج، پدیده‌ای در اساس اقتصادی در نظر گرفته شده است. این موضع، به غفلت از نقش بی‌ثبات‌کننده تورم در سایر فعالیت‌های اقتصادی، در غیرکارآمدسازی قدرت سیاسی در ذیل فرآیند مداوم تضعیف جامعه (گسترش فقر و نابرابری فزاینده)، ایجاد ذهنیت‌ها و اخلاق مخرب اجتماعی و در نهایت تشدید تورم از ناحیه پدیدارهای غیرپولی و غیراقتصادی می‌انجامد. تأثیرات متقابل در میان ابعاد مختلف پدیده تورم در نهایت به چرخه‌ای منجر می‌شود که در این مقاله به آن «چرخه بازتولید مسئله اجتماعی» نام داده‌ایم. این چرخه از یک سو حاصل برجسته‌سازی تأثیرات پیچیده و چندلایه برآمده از تورم مزمن، در چارچوب رابطه سه‌گانه دولت-جامعه-بازار است و از سوی دیگر، حاصل برهم خوردن نظم شناختی و ایجاد ذهنیت ناپایداری و تزلزل در کنش‌گران اجتماعی می‌باشد. در نهایت مردم گرفتار در تورم مزمن خود را در مه‌لکه‌ای مبهم و آشفته سرگردان می‌بینند، شرابیطی که تقویت‌کننده فضای گفتامانی دولت محور قلمداد می‌شود. افراد جامعه در این وضعیت، پیش از هر چیز با ذهنیت مبتنی بر کمبود، زندگی روزمره را آغاز می‌کنند و از بازآفرینی نظم اجتماعی مطابق خواست‌ها و علائق خود باز می‌مانند. فقر شناختی، بدین وسیله، پیامد ناگزیری است که در نهایت به تضعیف توان جامعه در کنار توهّم قدرت‌مندی بیشتر دولت می‌انجامد، زیرا در خلاء برآمده از بی‌ثباتی، ذهن در صدد برجسته‌سازی نقش کنش‌گر توانایی برمی‌آید که افق حل مسئله را در خود جلوه‌گر می‌سازد. با این حال، آن‌چه در نهایت حاصل می‌شود دوگانه جامعه ضعیف- دولت ضعیف خواهد بود.

کلیدواژگان: مسئله اجتماعی، بازتولید، تورم، نظم شناختی.

I. دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران (نویسنده مسئول).

Email: bj.afsharkohan@basu.ac.ir

II. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

III. دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

ارجاع به مقاله: افشارکهن، جواد؛ سبزه‌ای، محمدتقی؛ و بلالی، اسماعیل، (۱۴۰۴). «تورم و چرخه بازتولید مسئله اجتماعی». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۴ (۲۶): ۱۲۳-۱۵۲.

<https://doi.org/10.22084/csr.2025.29241.2284>

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_5934.html?lang=fa

© حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. ۱۴۰۴. ناشر این مقاله، دانشگاه بوعلی سینا است.
این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.
Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

۱. مقدمه

با وجود تمایل دانشگاهی برای تفکیک عرصه‌های مختلف زندگی جمعی و جداسازی میان آن‌ها در مقام تحقیق و بررسی، در واقعیت زندگی، پدیدارهای جدا مفروض گرفته‌شده اقتصادی و سیاسی و روان‌شناسی و غیره، کلیتی به هم پیوسته به نظر می‌رسند. با گذر از عصر تقسیم کارهای رشته‌ای در علوم اجتماعی، و سپس دوران مطالعات میان‌رشته‌ای، باید به مرحله پسارشته‌ای ورود پیدا کنیم (ر. ک. به: والرشتاین، ۱۴۰۰). از همین رو نگرستن به پدیده‌هایی چون تورم و بی‌ثباتی مداوم اقتصادی، به ضرورت باید از نگاه‌های غیراقتصادی مورد توجه قرار گیرند، هم‌چنان‌که تأثیرگذاری متغیرهایی اجتماعی مانند اعتماد اجتماعی بر موضوعات یا پدیده‌های اقتصادی و سیاسی نیز به طرق مختلف مورد توجه قرار گرفته‌است (برای نمونه ر. ک. به: باباخانی و عظیمی، ۱۴۰۲). در موضوعاتی چون نابرابری‌ها، بررسی‌ها آشکار ویژگی چندرشته‌ای و متداخل می‌یابند و در مطالعه مسئله‌هایی چون تورم و فقر، ما با این واقعیت روان‌شناختی اجتماعی مواجه می‌شویم که برای انسان‌ها، تورم آزاردهنده‌تر از فقر است، زیرا شرایط ناپایدار تورمی، بدتر از شرایط پایدار بد (فقر) ارزیابی می‌شود و فرد را در مواجهه با موقعیت خود دچار آشفتگی و سردرگمی می‌سازد. بر همین اساس اضطراب‌های حاصل از بی‌ثباتی از جمله بی‌ثباتی اقتصادی مخرب‌تر از اضطراب‌های قاعده‌مند و منظم‌اند. کلافه‌گی و اضطراب ناشی از بی‌ثباتی اقتصادی همگان، اعم از فقیر و غنی را در بر می‌گیرد و برندگان و بازندگان به یکسان از این وضعیت دچار رنج و زحمت می‌شوند. این وضعیت به‌طور دقیق بازتاب یک مسئله اجتماعی است: خصلت همه‌گیر دارد، بر همگان تحمیل می‌شود یعنی غیر انتخابی است و در نهایت تأثیراتی ناخوشایند و مخرب به همراه دارد. این که در شرایط عدم اطمینان حاصل از مسئله اجتماعی، انسان‌ها چگونه می‌اندیشند، چگونه ارزیابی واقعیت را انجام می‌دهند و چگونه یک شیوه عمل مشخص را برمی‌گزینند مورد توجه دانشمندان علوم شناختی بوده است. برای مثال در نتایج تحقیقات آن‌ها نشان داده می‌شود که چگونه در این وضعیت انسان‌ها تمایل می‌یابند وضعیت آشنا و تکراری را با پاداش کمتر انتخاب کنند تا وضعیت ناآشنا با احتمال وقوع نتایج بهتر را. در واقع نوع انسان تمایل به شرطی شدن دارد و الگومندی کنش را می‌پسندد و آن‌را خوشایند و مطلوب می‌یابد. این ترس و اضطراب بخشی از واقعیت وجودی انسان مدرن است و هستی انسان همواره در ترس از نوعی پایان جهان، فاجعه‌بار و وحشتناک بوده است، چیزی که انسان هرگز نتوانسته آن را جدی نگیرد، به‌ویژه در عصر حاضر که این امکان وجود دارد که این فاجعه به واسطه اختراعات خود بشر اتفاق افتد (ایگلتن، ۱۳۹۹: ۴۲). توصیف جامعه مدرن به مثابه جامعه‌ای که مبین نوعی در معرض خطر بودگی دائم به مثابه نوعی ویژگی برآمده از شیوه زیست انسان جدید است (بک، ۱۳۹۷)، از همین رو توجیه یافته است. از سوی دیگر، درک از خود و شیوه برداشت از خویشتن یا شکل‌گیری شخصیت یکپارچه در شرایط متزلزل هرچه بیش‌تر دچار تحول می‌شود و موقعیت‌های مبهم ما را به سوی نوعی سیالیت غیر قابل کنترل و آشفته و در نهایت نوعی بی‌هویتی (به مثابه توصیفی از ناهنجاری سازمان یافته) سوق می‌دهد. ما، در این شرایط نمی‌دانیم چه کسی هستیم و اجتماعی شدن ما برای این وضعیت‌ها پاسخی درخور نمی‌یابد. برقراری ارتباطات اجتماعی به‌هنگار در این وضعیت دشوار می‌شود و حس باهم‌بودگی و اجتماع نیز در معرض زوال قرار می‌گیرد (زوال سرمایه اجتماعی). توجه به جنبه‌های اخلاقی زمینه‌ساز کنش اقتصادی و تعامل میان قلمروهای اجتماع و فرهنگ و اقتصاد نزد اقتصاددانان اولیه جایگاه درخوری داشته است. برای نمونه «آدام اسمیت» پیش از این‌که کتاب «ثروت ملل» را بنویسد قواعد نظری «احساسات اخلاقی» را نوشت و پیش از این‌که استاد اقتصاد باشد فیلسوف اخلاق بود. او قواعد، ثبات و پایداری جامعه بشری را مرهون احساس هم‌دردی و احترام متقابل آحاد آن دانست (فراسخو، ۱۳۹۶: ۸۹). علاوه بر این، جابه‌جایی‌های طبقاتی در شرایط فقر و تورم، طبقه متوسط را دچار نزول شرایط طبقاتی می‌سازد (ظهور طبقه متوسط فقیر) (ر. ک. به: پرسمن، ۲۰۰۷) و کاهش سرمایه اجتماعی را موجب می‌شود و در بخش‌های دیگر جامعه خشونت و نفرت را به وجود می‌آورد (برای دیدن بحث مفصل در این باره، ر. ک. به: کاظمی‌پور و گودرزی، ۱۴۰۱: ۱۸۱-۱۹۰). با تغییر جایگاه طبقاتی افراد بر اثر تورم و فقر هم‌چنین می‌توان انتظار پدیدار شدن آسیب‌های مختلفی از جمله گسترش فردگرایی افقی و عمودی را داشت (حسین‌زاده و همکاران، ۱۳۹۲). به‌طور کلی بحث در اخلاق فردی و جمعی که توسط پیشگامان دفاع از نظام بازار مانند «برناندو ماندویل» در «افسانه زنبوران» و نیز آدام اسمیت، ارائه شد، در واقع پیوند زدن بحث اخلاق

و اقتصاد در جامعه بود. لذا می‌توان تحولات اقتصادی هم‌چون تورم و توسعه اقتصادی را در پیوند با دگرگونی جهان اخلاقی و فردی مد نظر قرار داد. مقاله حاضر متمرکز بر موضوع ربط اقتصاد با قلمروهای دیگر حیات اجتماعی، به پرسش از پیامدهای غیراقتصادی بی‌ثباتی اقتصادی و تورم می‌پردازد و جنبه‌های روان‌شناختی، اخلاقی، اجتماعی و شناختی وضعیت افول مداوم اقتصادی را مد نظر قرار می‌دهد. اضافه می‌شود که دل‌مشغولی به نحوه کنترل منابع اقتصادی و رابطه آن با سازمان اجتماعی و قدرت فردی، می‌تواند در چارچوبی کلی‌تر و فراگیرتر به نظریه‌پردازی تاریخ‌محور از حیات انسانی از دریچه اقتصاد سیاسی منجر گردد. نمونه برجسته این جهت‌گیری با محوریت موضوع خشونت در جوامع و نحوه کنترل آن را می‌توان در مفهوم‌پردازی دولت‌های طبیعی، طبیعی بالغ، در آستانه گذار و دسترسی باز مشاهده کرد (نورث و همکاران، ۱۳۹۷). جدول ۱، جهت‌گیری‌های نظری پژوهش و به شکل مشخص‌تر شکل‌گیری و بازتولید مسئله اجتماعی برآمده از تورم را مورد اشاره قرار می‌دهد:

جدول ۱: قلمروهای نظری و سطوح تحلیل مسئله اجتماعی تورم ساختاری (نگارندگان، ۱۴۰۳).

Tab. 1: Theoretical realms and levels of analysis of the social problem of structural inflation (Authors, 2024).

مسئله اجتماعی بازتولید تورم		
سطح تحلیل	حوزه یا ادبیات رشتگانی مرتبط	مفاهیم برساننده
فردی	اقتصاد رفتاری	اضطراب، سردرگمی، بی‌ثباتی هویتی، پیش‌بینی‌ناپذیری، فروپاشی ذهنی.
اجتماعی	سرمایه اجتماعی - اخلاق اجتماع	ضعف در پیوندهای اجتماعی، روزمرگی، نادیده‌انگاری دیگری، ف‌ردگرایی افراطی.
سیاسی	اقتصاد سیاسی	دولت‌محوری، شکاف دولت، ملت.
اقتصادی	اقتصاد (اقتصاد کلان)	سیاست پولی، اقتصادکلان، رشد نقدینگی، ناترازی‌ها.

۱-۱. درباره تورم اقتصادی

تورم روند افزایشی قیمت‌ها در اقتصاد است و به معنی مالیات غیر مستقیم از مردم به شکلی است که بخش فقیرتر متحمل خسارت بیش‌تر می‌شود. تورم دلالت بر وضعیتی دارد که در آن تقاضای پولی برای محصول نسبت به تولید رشد می‌کند، وضعیتی که در نبود کنترلی مؤثر، به صورت افزایش بهای یک واحد از کالای تولید شده آشکار می‌شود. تورم می‌تواند به شکل‌های حاد، پنهان و آشکار و ابرتورم بروز نماید (درباره نظریه‌های تورم در اقتصاد مراجعه شود به: گرین^۲، ۱۹۸۷). جدول ۲، تصویری از نرخ تورم را در پنج دهه گذشته در ایران نشان می‌دهد.

به استناد جدول فوق، (که نمایان‌گر تورم‌های اغلب دورقمی است)، تورم در ایران می‌تواند به مثابه پدیده‌ای مزمن و ساختاری مورد توجه قرار گیرد، زیرا برای حدود چهار دهه شاهد تورم دورقمی بوده‌ایم. این که در درازمدت یا کوتاه‌مدت می‌توان تورم را پدیده‌ای پولی قلمداد کرد محل بحث میان صاحب‌نظران اقتصادی بوده است و برخی بر این باورند که می‌توان میان نرخ تورم و نرخ رشد عرضه پول فقدان رابطه‌ای بلندمدتی تشخیص داد، در حالیکه میان نرخ تورم و عوامل مرتبط با فشار هزینه‌ای (cost push factors) این رابطه وجود ندارد و لذا نظریه پولی تورم ناسازگار با روندهای بلندمدتی نرخ تورم در ایران نیست (رحمانی و همکاران^۳، ۲۰۱۳). تلاش برای تشخیص زمینه‌های اقتصادی تورم همواره وجود داشته است (نقدی و همکاران، ۱۴۰۲؛ شاکری و باقرپور، ۱۴۰۲) و از جمله ماندگاری بالای آن همواره محل توجه بوده است (مرزبان و نجاتب، ۱۳۸۸). در این جا، ضمن تأکید بر مقوله تورم به عنوان پدیده‌ای در حوزه اقتصاد کلان، می‌توان رابطه آن را با متغیرها و شرایط غیراقتصادی نیز مورد پژوهش قرار داد. داده‌های مربوط به فراز و فرود شیوع آسیب‌های اجتماعی

جدول ۲: نرخ سالیانه در ایران تورم (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران: https://www.cbi.ir/Inflation/Inflation_FA.aspx).
 Tab. 2: Annual inflation rate in Iran (https://www.cbi.ir/Inflation/Inflation_FA.aspx).

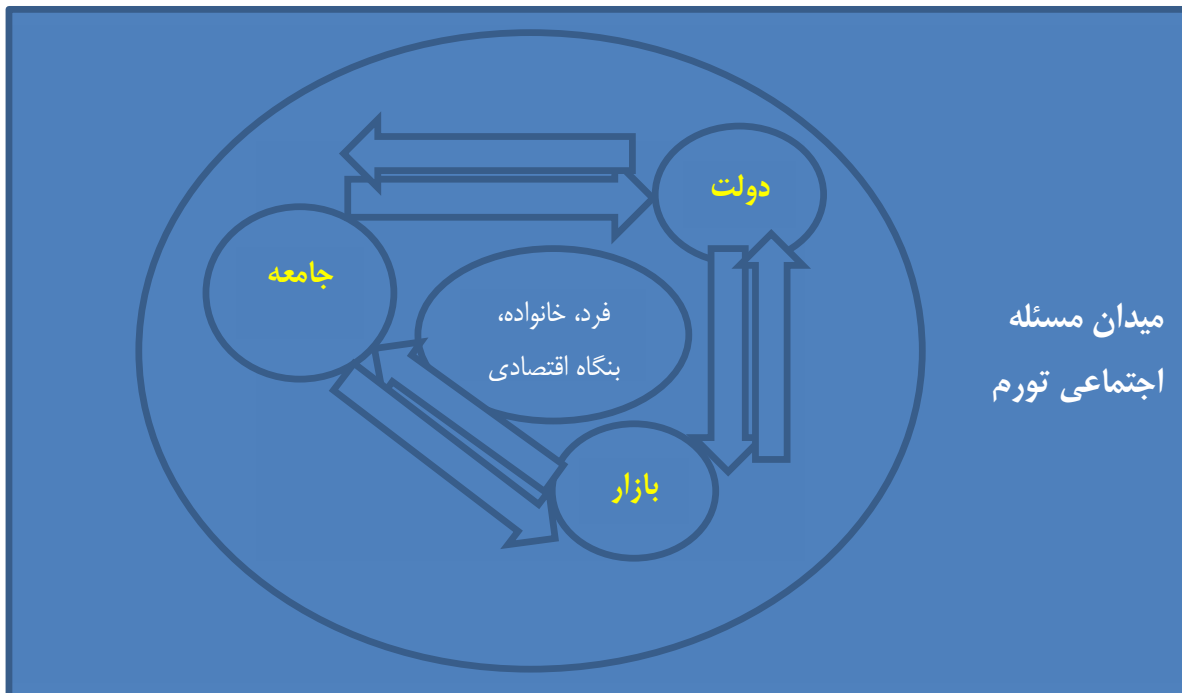
نرخ تورم	سال
۴۶.۵	۱۴۰۱
۴۶.۲	۱۴۰۰
۴۷.۱	۱۳۹۹
۴۱.۲	۱۳۹۸
۳۱.۲	۱۳۹۷
۹.۶	۱۳۹۶
۹.۰	۱۳۹۵
۱۱.۹	۱۳۹۴
۱۵.۶	۱۳۹۳
۳۴.۷	۱۳۹۲
۳۰.۵	۱۳۹۱
۲۱.۵	۱۳۹۰
۱۲.۴	۱۳۸۹
۱۰.۸	۱۳۸۸
۲۵.۴	۱۳۸۷
۱۸.۴	۱۳۸۶
۱۱.۹	۱۳۸۵
۱۰.۴	۱۳۸۴
۱۵.۲	۱۳۸۳
۱۵.۶	۱۳۸۲
۱۵.۸	۱۳۸۱
۱۱.۴	۱۳۸۰
۱۳.۶	۱۳۷۹
۲۰.۱	۱۳۷۸
۱۸.۱	۱۳۷۷
۱۷.۳	۱۳۷۶
۲۳.۲	۱۳۷۵
۴۹.۴	۱۳۷۴
۳۵.۲	۱۳۷۳
۲۲.۹	۱۳۷۲
۲۴.۴	۱۳۷۱
۲۰.۷	۱۳۷۰
۹.۰	۱۳۶۹
۱۷.۴	۱۳۶۸
۲۸.۹	۱۳۶۷
۲۷.۷	۱۳۶۶
۲۳.۷	۱۳۶۵
۶.۹	۱۳۶۴
۱۰.۴	۱۳۶۳
۱۴.۸	۱۳۶۲
۱۹.۲	۱۳۶۱
۲۲.۸	۱۳۶۰
۲۳.۵	۱۳۵۹
۱۱.۴	۱۳۵۸
۱۰.۰	۱۳۵۷
۲۵.۱	۱۳۵۶
۱۶.۶	۱۳۵۵
۹.۹	۱۳۵۴
۱۵.۵	۱۳۵۳
۱۱.۲	۱۳۵۲

هم‌چون فقر کم‌وبیش منطبق با سیر تحول در آمارهای تورم است (برای دیدن روند تغییرات شاخص‌های فقر به تفکیک مناطق شهری و روستایی در طی سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰ ه.ش. ر.ک. به: نیلی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۷۸-۲۸۱) و برای مثال، در سال ۱۳۷۱ ه.ش. با اوج گرفتن تورم، شدت فقر نیز افزایش ملموسی می‌یابد. رابطه تورم با رشد جرم خود موضوع پژوهش‌های مستقلی بوده است که حاکی از هم‌بستگی میان آن‌هاست (عباسی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۰).

۱-۲. بیان مسئله

در ادبیات سیاست‌گذاری اقتصادی، ثبات قیمت‌ها به‌عنوان هدف اصلی سیاست‌گذار پولی در نظر گرفته شده است. بانک‌های مرکزی در دهه گذشته به‌جای تمرکز بر رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال، کنترل تورم را با ابزار سیاست پولی دنبال کرده‌اند و بحث درباره استراتژی‌های کنترل تورم به‌شدت گسترش یافته است (باکستون و شفرد^۴، ۱۹۸۰). بی‌ثباتی و تورم به‌مثابه یکی از برجسته‌ترین نمودهای آن، تأثیرات دامنه‌دار مستقیم و غیر مستقیم بر ابعاد فردی، جمعی، ذهنی، عینی زندگی و نیز اخلاق و رفتار انسان‌ها خواهد داشت. به‌طور مشخص تورم به عدم اطمینان‌هایی دامن می‌زند که عاملین اقتصادی را از خود متأثر ساخته و موجب تحمیل هزینه‌هایی بر جامعه می‌شود که در مجموع به کاهش رشد اقتصادی می‌انجامد (فرنقی و همکاران، ۱۳۹۳). در واقع تورم به گروه‌های برنده و بازنده جدیدی شکل می‌دهد که بر اثر آن نظم اجتماعی دچار تزلزل می‌گردد (قدیری اصل، ۱۳۷۸). تورم از نظر دست‌کاری در مهم‌ترین اطلاعات جامعه (قیمت‌ها) سرشتی هم‌چون دروغ‌گویی دارد. تورم پولی با فساد به‌معنای تخطی از قوانین (چه قوانین وجدانی و چه اجتماعی) و تمرکز بر لذت‌جویی کوتاه‌مدت یا فساد اداری ارتباط نزدیکی دارد (مقدمه مترجم در: وایت، ۱۳۹۹)؛ بنابراین بررسی پیامدهای غیر اقتصادی تورم، ورود به عرصه گسترده موضوعات و آسیب‌ها را موجب می‌شود که از آن جمله پیامدهای اجتماعی و اخلاقی جهت‌گیری‌های اقتصادی و تورم می‌باشد.

تورم به‌روشنی می‌تواند یک مخاطره اجتماعی به‌شمار آید، ضمن آن‌که تداوم آن به کالایی‌شدن فزاینده نیروی کار می‌انجامد و ترکیب آن با معضلاتی هم‌چون نرخ بالای بیکاری، به لطمه خوردن به عزت نفس جوانان و کاهش امنیت شغلی نیروی کار می‌انجامد. با افزونی گرفتن مشکلات و کاهش فزاینده نقش دولت در تأمین نیازهای اساسی مردم، جامعه دچار برخی بی‌نظمی‌های فزاینده اجتماعی و هرج و مرج‌های ادواری می‌شود که خود حاکی از تسری مسائل اقتصادی به سایر حوزه‌های زیست جمعی است (درباره فقیرسازی جمعیت شهری و جنبش‌های برآمده از آن ر.ک. به: بیات، ۱۳۹۹). با توجه به آن‌که تورم نقطه مقابل ثبات اقتصادی است و در روندی ۵۰ ساله اقتصاد ایران در همه مقاطع نرخ تورم دورقمی و در فاصله ۱۰ تا ۳۰ درصد بوده است (سرزعی در مجموعه نویسندگان، ۱۳۹۷: ۲۷۷)، پرداختن به پیامدهای تورم در بعد اجتماعی از اهمیت برخوردار می‌شود. به‌لحاظ تاریخی، اقتصاددانان و فیلسوف برجسته‌ای هم‌چون آدام اسمیت در کتاب ثروت ملل، سه منشأ درآمد را مزد، سود و رانت بیان می‌کند که اولی و دومی عامل تورم‌اند و سومی معلول آن (اسمیت، ۱۳۹۷: ۴۱۲). «کینز» نیز در کتاب مشهور «پیامدهای اقتصادی صلح» (کینز^۵، ۲۰۱۹) به پیامدهای تورم اشاره دارد و از جمله خاطرنشان می‌سازد که همه قراردادهای جامعه در شرایط تورمی از بین می‌روند و سیاست‌های تورمی موجب می‌شوند بخش‌های مولد مقهور بخش‌های غیر مولد شوند. نگرستن از منظر جامعه‌شناسانه به موضوع تورم و مسائل ناشی برآمده از آن دارای پیشینه طولانی در سنت پژوهشی در مراکز پژوهشی غربی است (برای نمونه ر.ک. به: کراو^۶، ۲۰۰۴؛ گیلبرت^۷، ۱۹۸۶؛ راوتورن^۸، ۱۹۷۷). به‌لحاظ تاریخی، بررسی اقتصادی پدیده‌های اجتماعی به‌ویژه تأثیرگذاری ادبیات اقتصادی و برای نمونه سیطره تلقی بازارگونه از روابط اجتماعی قابل اشاره است. در این زمینه گفته می‌شود فهم اساس نظریه‌های اجتماعی و مفاهیمی هم‌چون فرد، جامعه و عقلانیت بدون مواجهه با مفهوم بازار ممکن نیست (اسلیتر و تونکس، ۱۳۹۰: ۳۲۱). براین اساس می‌توان به پرسش از ماهیت پیامدهای تورم در جامعه از منظر روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، اخلاقی و سیاسی پرداخت. شکل زیر لایه‌های متداخل شکل‌دهنده میدان مسئله اجتماعی را فارغ از متغیرهای برون‌سیستمی نشان می‌دهد که در مقاله به آن پرداخته می‌شود.

شکل ۱: سطوح مختلف شکل دهنده به میدان مساله آفرین حول تورم (نگارندگان، ۱۴۰۳).
Fig. 1: Different levels shaping the problematic field around inflation (Authors, 2024).

۲. پیشینه پژوهش

در تحقیقی با عنوان «پیامدهای تورم در زندگی روزمره جوانان طبقه پایین» (افراسیابی و بهارلوئی، ۱۳۹۹)، نویسندگان به بررسی تجربه و تفسیر جوانان در شرایط تورمی با استفاده از مقولاتی هم‌چون بحران انگیزه، بزرگ‌سالی زودرس، عطش پول، غلتیدن در ابهام و روزمرگی، عادی‌پنداری، قناعت‌پیشگی و ناهنجاری تعاملی پرداخته‌اند. نتایج تحلیل داده‌ها نشان‌دهنده شکل‌گیری نوعی احساس ابهام و بی‌هنجاری در زندگی روزمره در شرایط تورمی است. این دو پژوهش‌گر در تحقیقی دیگر به بررسی بازتاب تورم در زندگی عینی و حیات ذهنی بازنشستگان پرداخته‌اند (افراسیابی، بهارلوئی، ۱۳۹۸). آن‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که زیست‌جهان مشارکت‌کنندگان در تحقیق، نشان می‌دهد تورم در ابعاد مختلف ذهنی، عاطفی، هنجاری و تعاملی، آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده است به‌طوری‌که تورم در ابعاد ذهنی، عاطفی، هنجاری و تعاملی در قالب تنگنا تجربه می‌شود.

در پژوهشی با استفاده از رویکرد سیستمی، تلاش شده است تا پیامدهای تورم در حوزه مسائل اجتماعی مورد بررسی قرار گیرد (حاجی‌غلام، ۱۳۹۰). محقق نتیجه می‌گیرد که واقعیت این است که جامعه ایران به‌وسیله تورم دورقمی چهار دهه اخیر به‌شدت در همه ارکان مستهلک شده است. کاهش بهره‌وری در تمامی شئون زندگی اجتماعی، سیاسی و اقتصادی به‌وضوح دیده می‌شود.

در مقاله‌ای با عنوان «تأثیرپذیری طبقات اجتماعی از تورم در ایران» (مهربانی، ۱۳۸۹)، محقق بیان می‌کند که تورم بالا، همواره به‌عنوان یکی از مشخصات اقتصادهای در حال توسعه (از جمله ایران) مطرح بوده و دارای آثار وسیع اقتصادی و اجتماعی است. به دلیل استفاده بیش‌تر طبقات پایینی از محل درآمدهای ثابت، تورم، عاملی بالقوه برای افزایش شکاف طبقاتی در ایران است.

در پژوهشی با عنوان «مقایسه اثرات تورم و بیکاری بر امنیت اجتماعی در ایران»، نویسندگان بیان می‌کنند که به‌کارگیری سیاست‌های اقتصادی نادرست می‌تواند با ایجاد نابرابری‌های درآمدی و شکاف اجتماعی، زمینه‌های بروز انواع جرائم

را فراهم ساخته و امنیت اجتماعی را به خطر اندازد (نقدی و همکاران، ۱۳۹۹). آن‌ها به بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر امنیت با تأکید بر مؤلفه‌های نرخ تورم و بیکاری پرداخته‌اند. براین اساس آن‌ها نتیجه گرفته‌اند که امنیت اجتماعی دارای ریشه‌های اقتصادی است.

«دین محمدی» و «نریمانی» (۱۳۹۴) به بررسی پیامدهای اخلاقی تورم پرداخته‌اند. آن‌ها با اشاره به این‌که بیش از پنج دهه است که تورم یکی از مشکلات اساسی اقتصاد ایران به‌شمار می‌رود، نتیجه گرفته‌اند که تورم بیش از آن‌که زیرساخت‌های تولیدی و اقتصادی کشور را نابود سازد منجر به تخریب سلامت روانی در جامعه می‌گردد. مردم کشور ما برنامه مشخصی برای کار، تفریح، زندگی، مطالعه و یادگیری طی چندین دهه اخیر نداشته‌اند و همواره فکر نان بوده‌اند و این همان معضلی است که مانع توسعه همه‌جانبه یک کشور و گسست اخلاق و بنیان جامعه می‌گردد.

در تحقیقی درباره اثرات روان‌شناختی و جامعه‌شناختی تورم در پاکستان، پژوهش‌گران به پیامدهایی هم‌چون بی‌ثباتی در سطوح فردی و اجتماعی اشاره می‌کنند. آن‌ها با روش نمونه‌گیری تصادفی از ۲۸۰ پاسخ‌گو به جمع‌آوری اطلاعات می‌پردازند و نتیجه می‌گیرند که تورم هم‌چون هیولایی است که بر خانواده فقیر اثرات مخرب افزون‌تری دارد و لذا کنترل آن ضرورتی حیاتی به‌لحاظ اجتماعی است (ناز و حافظ، ۲۰۱۲).

در تحقیقی درباره اثرات تورم در کشور اردن، پژوهش‌گران به بررسی تأثیرات تورم در بخش مالی پرداخته‌اند، بخشی که نقشی اساسی در رشد و توسعه اقتصادی ایفاء می‌نماید. آن‌ها این اثرات را در بازه‌های کوتاه و بلندمدت و در طی دوره زمانی ۱۹۹۳-۲۰۱۸ م. مورد مطالعه قرار داده‌اند. آن‌ها نتیجه گرفته‌اند که چه در کوتاه‌مدت و چه در بلندمدت، تورم تأثیر نامطلوبی بر بخش مالی و لذا بر روند رشد و توسعه اقتصادی دارد (بتانی^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۱).

در پژوهشی درباره عوامل تورم و اثرات آن بر شاخص توسعه انسانی و فقر در کشور اندونزی، محقق به بررسی عوامل مرتبط با تورم در این کشور پرداخته است و نتایج خود را در قالب چند مدل ارائه نموده است. او در این مدل‌ها به شیوه کمی به بیان روابط همبستگی میان متغیرهای مختلف با تورم می‌پردازد (یولاند^{۱۱}، ۲۰۱۷).

در تحقیقی درباره نقش بانک‌های مرکزی و تأثیر استقلال آن‌ها از دولت در موضوع تورم، پژوهش‌گران به این نتیجه رسیده‌اند که طی سال‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۰ م. به واسطه تجربه برآمده از دموکراسی‌های پیشرفته صنعتی، نقش استقلال بانک‌های مرکزی در این رابطه دچار تغییر گردید و موجب شد سیاست‌های کلان اقتصادی مبتنی بر رویکرد نئولیبرال مد نظر قرار گیرند (کالتنتالر^{۱۲} و اندرسون^{۱۳}، ۲۰۰۰)، یا رابطه این استقلال در کنار عوامل اقتصادی مهمی هم‌چون چانه‌زنی بر سر دستمزدها مد نظر بوده است (یورسن^{۱۴}، ۱۹۹۹).

نکات کلیدی مطرح‌شده در مطالعات پیشین: تحقیقات مورد اشاره تورم را از جهات و ابعاد مختلف مد نظر قرار داده و پیامدهای متنوع و نامطلوب آن را بررسی کرده‌اند. در قالب جدول ۳، به جمع‌بندی نتایج حاصل از مطالعات مرتبط با تورم پرداخته شده است.

جدول ۳: جمع‌بندی نتایج حاصل از تحقیقات پیشین (نگارندگان، ۱۴۰۳).
Tab. 3: Summarizing the results of previous research (Authors, 2024).

سطح مطالعه	متغیرهای مورد بررسی	نتایج
خرد (زندگی روزمره و فردی)	کار، تفریح، سلامت روانی	چالش‌های دستمزدی، بحران‌های ذهنی، اخلاق در روابط میان فردی
میانه (گروه‌های اجتماعی)	انگیزه‌ها، تعاملات، نگرش‌ها	بحران انگیزشی در گروه‌های مختلف اجتماعی، عطش پول، نارضایتی‌های فزاینده از موقعیت اجتماعی
کلان (ساختار اجتماعی)	امنیت اجتماعی، شکاف اجتماعی، نابرابری اجتماعی، خانواده، توسعه	کاهش هم‌بستگی و اخلاق در نظم و توسعه اجتماعی، کاهش بهره‌وری

با این حال تحقیقی که به طور خاص و انحصاری به مطالعه اثرات متداخل و مرتبط و شبکه‌وار تورم بپردازد انجام نشده است و از این رو فرآیند تبدیل تورم به مسئله‌ای اجتماعی و فرا اقتصادی مورد توجه قرار نگرفته است. در تحقیق حاضر تلاش شده است تورم فراتر از مقوله‌ای اقتصادی مد نظر قرار گیرد و پیامدهای ساختاری و درازمدت و گاه برگشت‌ناپذیر آن در سطوح سه‌گانه به شکل به هم پیوسته مورد اشاره قرار گیرد و در نهایت به آن چه بازتولید چرخه مسائل اجتماعی تحت تأثیر تورم پرداخته شود. این تفاوت‌ها پیش از این در جدول ۱ و نیز شکل ۱، بیان گردیده است.

۳. امر اقتصادی و امر اجتماعی

برای درک یک پدیده انسانی نباید آن را محدود به قلمرو مطالعه دانش خاصی نمود. گرایش به مطالعات میان‌رشته‌ای به‌ویژه در حوزه علوم انسانی و اجتماعی تأییدکننده این رویکرد است. نمونه‌های متعددی از پیامدهای اجتماعی مترتب بر سیاست‌های اقتصادی در این باره قابل اشاره‌اند. برای نمونه، می‌توان به افزایش آسیب‌های اجتماعی در اثر اجرای برنامه‌های تعدیل ساختاری در کشور در فاصله سال‌های فعالیت دولت سازندگی اشاره داشت. این برنامه‌ها با ایجاد تورم فزاینده به گسترش و عمق فقر و لذا گسترش آسیب‌هایی هم‌چون سرقت منجر شد. جنبه دیگری از پیامدهای سیاسی این برنامه‌ها در مقیاس جهانی، ایجاد دولت‌های غالباً فاسد در بسیاری از کشورهای در حال توسعه بود (بابایی، ۱۳۸۰: ۱۶۲ و ۱۶۵). مطالعات نشان می‌دهند به موازات یک واحد افزایش در نرخ تورم، ۱۱ واحد افزایش در درازمدت در تعداد چک‌های بی‌محل به ازای هر صد هزار نفر رخ می‌دهد و یک درصد افزایش در نرخ تورم منجر به ۱٫۰۵ درصد افزایش در سرقت در کوتاه‌مدت می‌شود (مکی‌پور و ربانی، ۱۳۹۲: ۹۶). برای بررسی تعامل اقتصاد کلان و آسیب‌های اجتماعی می‌توان اقدام به ساختن متغیرهای ترکیبی کرد. برای مثال یک شاخص ترکیبی براساس آسیب‌هایی هم‌چون نرخ طلاق، نرخ جرم، و نرخ شیوع اعتیاد طی سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۴ ه.ش. ضمن آن‌که روند فزاینده و مداومی را نشان می‌دهد، دارای اثرپذیری مثبت از تورم و پیامدهای وابسته به آن هم‌چون بیکاری یا رکود می‌باشند (درگاهی و بیرانوند، ۱۳۹۸). رابطه میان متغیرهای اقتصادی و وقوع آسیب‌های اجتماعی در جامعه‌های مختلف نیز مورد تأیید قرار گرفته است و شواهد نشان می‌دهند تورم با ضریب ۱٫۹۵۲ در سطح معناداری یک درصد رابطه مثبت با سرقت دارد، ضمن آن‌که در سطح اطمینان ۹۹ درصد، رابطه مثبت با قتل، و با ضریب ۱٫۱۳۲ رابطه مثبت با تعداد زندانیان دارد (یحیوی دیزج و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۹۰-۱۸۸). فقدان توجه به خصلت‌های اجتماعی و تاریخی در نظریه‌های اقتصادی به نوعی غفلت فراگیر منجر می‌شود که در نهایت راه به بحران در علم اقتصاد به خصوص اقتصاد توسعه می‌برد (مؤمنی، ۱۳۷۴: ۱۰۶ و ۱۲۹). علاوه بر تأثیرات مستقیم برآمده از سیاست‌های اقتصادی، طیفی از تأثیرات باواسطه و پیچیده در این زمینه نیز قابل ردیابی است. از همین رو، برای مطالعه تورم باید بر تأثیرات فرا اقتصادی آن تمرکز کرد. چنین حرکتی در مرزهای میان علوم انسانی و اجتماعی دارای سابقه روشن در مطالعات پیشین و برجسته نیز است. برای نمونه «هانتینگتون» در مطالعه خود پیرامون نظم و بی‌نظمی در ساختار سیاسی جامعه‌های در معرض تغییر، اخلاقیات جامعه را به اعتماد مرتبط می‌سازد و اعتماد را مستلزم پیش‌بینی‌پذیری رفتار دیگران می‌داند و در نهایت پیش‌بینی‌پذیری را منوط به الگوهای رفتاری تنظیم‌شده و نهادینه‌شده می‌کند (هانتینگتون، ۱۳۸۲: ۴۱). جالب این‌جاست که برقرارسازی چنین پیوندهایی میان قلمروهای مجزا پنداشته‌شده، نزد نظریه‌پردازان اقتصادی پیشگام یا برجسته‌ای هم‌چون آدام اسمیت (پیوند اقتصاد و سیاست و اخلاق) و «فون‌هایک» (پیوند سیاست و نظام توزیع دانش و نظم اجتماعی) نیز قابل مشاهده است (اسمیت، ۱۳۹۷: هایک، ۱۳۹۹).

براین اساس هر تحولی در شیوه تولید و توزیع و مصرف (کارکردهای اصلی نهاد اقتصادی) به نوعی با تغییر سبک زندگی و نیز شیوه نگرش انسان‌ها به مقولات، اشیاء و جهان اطراف منجر خواهد شد و ویژگی اجتماعی پدیدار اقتصادی را عیان می‌سازد. به شکل مصداقی‌تر و جزئی‌تر، مقوله‌ای مانند تجمل را می‌توان مد نظر قرار داد. این گرایش رفتاری می‌تواند آن‌چنان بنیادی و اساسی تلقی شود که زایش سرمایه‌داری به آن وابسته شود و در توسعه سرمایه‌داری دخیل دانسته شود (سومبارت، ۱۳۹۸: ۱۴۵ و ۲۰۸). از همین رو واقعیتی اقتصادی هم‌چون تورم و تغییر پیوسته قیمت کالاها

و خدمات برای گروه‌های فرودست اقتصادی جامعه، زمینه نوعی پرسه‌زنی را فراهم می‌آورد. در واقع بررسی مداوم قیمت‌هایی که مدام در حال تغییر و «حرکت» هستند جلوه‌ای ویژه به کالاها می‌دهد و خصلتی جادویی را در اطراف آن‌ها شکل می‌دهد. مصرف‌کننده در این وضعیت رابطه خود را با کالاها و خدمات بازتعریف می‌کند و در مقام نظاره‌گر و تماشاچی به آن‌ها می‌نگرد و به پرسه‌زنی در دنیای مواج قیمت‌ها می‌پردازد (درباره پرسه‌زنی ر. ک. به: کاظمی، ۱۳۹۶). این وضعیت به‌خصوص با گسترش دسترسی به اینترنت شکل مجازی نیز به خود گرفته است و بازدیدکنندگان کنجکاو را به بررسی مداوم قیمت‌ها بدون قصد خرید یا فروش و صرفاً به عنوان فعالیت تفریحی سوق می‌دهد. البته تغییر مداوم قیمت‌ها ماهیتی نگران‌آور و اضطراب‌گونه نیز دارد و افقی از هراس و واهمه را پیش روی فرد می‌گشاید و او را به درون دنیایی آشفته و بی‌نظم می‌راند یا پرتاب می‌کند. بر این اساس نوعی روحیه جمعی و اخلاق مبتنی بر بی‌ثباتی رواج می‌یابد. در واقع شرایط اجتماعی و اوضاع نظام‌ها و ساختارها و محیط نهادی یک جامعه در ذهنیت‌ها و نگرش‌ها و روحيات و خفیات افراد اثر می‌گذارد و برای مثال آن‌ها را مخاطره‌پذیر یا مخاطره‌گریز، منفی‌نگر یا مثبت‌نگر، پرخاش‌جو یا بردبار، آینده‌نگر یا دم‌غیمی و خودنگر یا جمع‌گرا بار می‌آورد. این‌که در ذهنیت اجتماعی یک قوم حس خودکارآمدی و خوداثربخشی جاری است یا برعکس درماندگی آموخته یا یأس اجتماعی در پس ذهن‌شان است، همه توضیح اجتماعی دارند. در چنین نظامی کم‌ترین دلیل و بهانه در دست افراد برای دور زدن قانون و قاعده باقی می‌ماند. منفعت پایدار از طریق نظم اجتماعی به دست می‌آید (فراس‌خواه، ۱۳۹۵: ۱۸۱ و ۱۸۲).

تأثیر تورم بر جامعه و ساختار اجتماعی به‌خصوص در ارتباط با تحولات طبقاتی مهم ارزیابی می‌شود. برخی مطالعات در این زمینه به تأثیرات نابرابری برآمده از تورم بر قشربندی اجتماعی و مسائل اجتماعی ناشی از آن تمرکز داشته‌اند (آدنیز^{۱۵} و همکاران، ۲۰۲۱) یا علاوه بر آن به تأثیرات فردی و روان‌شناختی تورم توجه نشان داده‌اند (دانیل^{۱۶}، ۲۰۱۷). در حوزه مطالعات اقتصاد رفتاری، غلبه هنجارهای بازاری می‌تواند یک پیامد رشد تورم باشد که در نهایت فضا را برای فعالیت‌های داوطلبانه تنگ می‌کند و منطق بازار را بر همه حوزه‌ها گسترده می‌سازد (در این باره ر. ک. به: آریلی، ۱۴۰۱: ۹۱-۱۱۱). در نهایت تورم به تضعیف دوگانه دولت و جامعه می‌انجامد و هر دو را از توانمندی باز می‌دارد و دولت ضعیف-جامعه ضعیف را جایگزین وضعیت مطلوب دولت قوی-جامعه قوی می‌نماید و لذا مسیر توسعه را با مانع جدی مواجه می‌سازد (پریچت و همکاران، ۱۳۹۹).

۴. تورم، ذهن، جامعه

در این جا پرسش اصلی چگونگی تأثیرپذیری ذهن انسانی از پدیده اقتصادی است. اصطلاح پدیدار اشاره به شیوه آشکارشدگی یا برآمدن واقعیت و یا ساخته شدن آن دارد و به طور ضمنی دلالت می‌کند بر این که شیوه ادراک ما از جهان و مؤلفه‌های آن از جمله تحت تأثیر شرایط اقتصادی تعیین می‌یابد. علاوه بر این، ذهن هم‌چنین اشاره به فرآیندهای شناختی و معطوف به آگاهی نیز دارد. برای نمونه گفته می‌شود در شرایط کمبود، ذهن ویژگی خاصی می‌یابد به طوری که با تسخیر ذهن از طریق کمیابی، نه تنها آن‌چه را که می‌بینیم و سرعت دیدنش تحت تأثیر قرار می‌گیرد، بلکه شیوه تفسیر ما از جهان نیز دگرگون می‌شود (مولاینیتن و شفیر، ۱۳۹۹: ۱۸ و ۲۵).

از این منظر، زندگی بر موج تورم امکان‌پذیری تصور وجود نظم اجتماعی را از بین می‌برد و طرح ذهنی انسانی را برای پیش‌بینی پذیرکردن امور زائل می‌سازد. اقتصاد در این شرایط بدل به زیربنای همه چیز می‌شود و اهمیتی حیاتی می‌یابد، به شکلی که نگرستن از منظر اقتصادی وجه غالب در ارزیابی همه امور در حیات ذهنی جمعی می‌گردد. در تحلیلی اقتصادی درباره یادگیری، نویسندگان کل فرآیند یادگیری را در تله نقدینگی (liquidity trap) مورد ارزیابی قرار داده‌اند (آریفوویک^{۱۷} و همکاران، ۲۰۱۸). جنبه برجسته تأثیرگذاری ذهنی تورم در موضوع تورم انتظاری، خود را نشان می‌دهد که بیان‌کننده تأثیر ذهنیت جمعی بر پدیده‌ای اقتصادی است. در این جا اصطلاح انتظار مبین رفتار مبتنی بر پاداش و تنبیه و شرطی شدن و مکانیسم مبادله است و نشان می‌دهد چگونه تورم می‌تواند از علل اقتصادی خود فاصله بگیرد و به عنوان یک پدیده اجتماعی به شکل مستقل به حیات خود ادامه دهد.

هم‌چنین سایر شرایط اقتصادی مانند کمبود یا کم‌ترداشتن (به‌مثابه پیامد تورم یا پیامد انتظاری تورم)، خود موجب نارضایتی است. اما مهم‌تر آن است که کمیابی فقط محدودیت نیست بلکه یک ذهنیت است که توجه ما را به خود جلب می‌نماید، شیوه تفکرمان را عوض می‌کند، نحوه رفتارمان را عوض کرده، و شیوه ارزیابی ما را تغییر می‌دهد. کمیابی ذهن را تسخیر می‌کند در نتیجه دغدغه‌های دیگر را نادیده می‌گیریم و کارآمدی مان در بقیه امور کمتر خواهد شد، یعنی کمیابی به رفتار ما شکل می‌دهد (مولاینیتن و شفیر، ۱۳۹۹: ۲۸ و ۳۲). بر همین اساس گفته می‌شود خود فقر، ذهن را در تنگنا قرار می‌دهد و هوش سیال و کنترل اجرایی را کاهش می‌دهد. (همان: ۹۵). این واقعیت اشاره به ظرفیت شناختی افراد فقیر دارد. فقرا ظرفیت مؤثر کم‌تری نسبت به افراد بهره‌مند دارند، نه به سبب قابلیت کم‌تر این افراد، بلکه به سبب تسخیر شدن بخشی از ذهنشان توسط کمیابی.

جنبه دیگری از تأثیرگذاری‌های ذهنی تورم را می‌توان در قالب نظریه لنگرگاهی مورد توجه قرار داد. در نظریه اثر لنگراندازی یا اثر لنگرانداختن (Anchoring Effect) به یک لنگر ذهنی اشاره می‌شود. این اثر اشاره به یک سوگیری شناختی دارد که در تصمیمات، قضاوت‌ها و در نهایت رفتار و باورهای فرد تأثیر به‌سزایی دارد. بر اساس یافته‌های اقتصاد رفتاری، تصمیم‌گیری‌های افراد در شرایط عدم قطعیت به سمت مقادیر خاصی گرایش پیدا می‌کند که به این پدیده سوگیری به سمت لنگرهای ذهنی گفته می‌شود. اقتصاد رفتاری در پی یافتن پاسخ به این سؤال است که تصمیم‌گیری در شرایط نااطمینانی بر چه اساسی شکل می‌گیرد. این دانش مدرن نشان می‌دهد برخلاف دیدگاه‌های متعارف حتی در صورت نبود اطلاعات، ذهن به ساختن یک لنگر می‌پردازد و شرایطی که فرد در ذهن خود ایجاد می‌کند با وجود این که از عدم صحت آن‌ها مطلع است اما در عین حال تصور می‌کند به پاسخ صحیح نزدیک است. لنگر ذهنی از مباحثی است که در حیطه اقتصاد رفتاری مورد بحث قرار می‌گیرد. در واقع ما در این جا با یک سوگیری شناختی مواجه هستیم که طی آن ذهن در فرآیند تصمیم‌گیری به نخستین اطلاعاتی که به دست می‌آورد تکیه می‌کند. روی آن یا قسمتی از آن گیر می‌افتد و زحمت جست‌وجوی بیشتر به خود نمی‌دهد. لذا جانب‌دارانه قضاوت و ارزیابی می‌کند. این مفهوم اولین بار توسط «آموس تورسکی» و «دنیل کانمن» مطرح شد (فارنهام و بوو^{۱۸}، ۲۰۱۱). بر این اساس می‌توان گفت تورم مزمن موجب نوعی اثر لنگرگاهی می‌شود که نمود آن را می‌توان در قالب تورم انتظاری بازشناخت. از سوی دیگر در شرایط تورم و بی‌ثباتی، نوعی تزلزل و بی‌نظمی در کلیت زندگی اجتماعی نمایان می‌شود که امکان بازشناسی روندهای ثابت و قابل اتکاء در پیش‌بینی امور را از بین می‌برد و ذهن در معرض نوعی آشفتگی قرار می‌گیرد. بدیهی است در این شرایط زمینه برای تمایل به نوعی نتیجه‌گیری سریع و بی‌ضابطه در تصمیم‌گیری‌ها، به افراد سوگیری لنگرگاهی و جانب‌دارانه را در فعالیت‌هایشان تحمیل می‌نماید.

از منظر جامعه‌شناسی شناخت، ربط ساخت‌های آگاهی روزمره به نهادها و فرآیندهای نهادین مشخص کار اصلی است. جامعه به‌مثابه دیالکتیک میان داده‌های عینی و معانی ذهنی نگریسته می‌شود. این نحوه نگرش، برخوردی در سطح خرد به واقعیت اجتماعی در حوزه جامعه‌شناسی شناخت نسبت به کنش‌گران دارد و آن‌ها را خلاق و دارای ذهن می‌داند، یعنی نگرش به واقعیات و رخدادها به عنوان اموری که درون فرد روی می‌دهند و با چندوچون عینیت خارجی اشیاء کاری ندارند. در این جا واقعیت تام اجتماعی دارای مؤلفه اساسی آگاهی است و جامعه دیالکتیکی میان داده‌های عینی و معانی ذهنی است (برگر و همکاران، ۱۳۸۱: ۲۵ و ۲۶). از این منظر، تحلیل تورم اقتصادی در جامعه‌شناسی شناخت آن است که تورم بازتاب اضطراب مدرنی است که امکان تداوم‌پذیری زندگی روزمره را در ذهن فرد درگیر با آن را با چالش مواجه می‌کند. ذهن در تورم دچار اختلال می‌شود و شکل‌گیری جهان زیست با اخلاص مواجه می‌شود. در واقع تورم مبین نوعی بی‌ثباتی است و زندگی را دستخوش تغییرات دائمی می‌سازد. اگر بپذیریم که هویت مدرن مشخصاً تفکیک‌شده (differentiated) است. چندانگی جهان‌های اجتماعی در جامعه مدرن موجب می‌شود تا ساختار هر جهان خاص به‌شکلی نسبتاً ناپایدار و نامطمئن تجربه شود. در اکثر جامعه‌های پیشامدرن فرد در جهانی بسیار منسجم‌تر به سر می‌برد. در نتیجه چنین جهانی در چشم او جهانی پایدار و مقدر می‌نمود. لذا تجربه خود فرد از خویشتن برای او واقعی‌تر از تجربه‌اش درباره جهان عینی می‌شود. لذا فرد برای یافتن جای پای خویشتن در واقعیت، بیش از پیش به جست‌وجوی درون خود می‌پردازد تا بیرون

از خود (همان: ۸۵)، باید گفت بی‌ثباتی اقتصادی مزمن این روند را تشدید می‌کند. همه از قیمت یک کالا یا خدمات سؤال می‌کنند و هیچ‌کس لذت نمی‌برد. سرعت و تغییر مداوم و جابجایی، فرد را دچار نوعی بی‌زمانی می‌سازد: شب و روز دیگر واحدهای زمانی نیستند، مقاطع طبیعی زمانی جای خود را به مقاطع زمانی تغییر قیمت‌ها می‌دهد. لذا بی‌ثباتی اقتصادی و تحول اقتصادی زندگی را دستخوش تغییراتی می‌کند که برای توصیف آن نیازمند مفاهیم جدیدی هستیم. در برخی متون با اشاره به مفهومی مانند «انتظارات تورمی» تلاش شده است که ابعاد فرااقتصادی تورم مورد اشاره قرار گیرد (برای دیدن بحثی در این باره ر. ک. به: رادد^{۱۹}، ۲۰۲۱).

۵. تورم، اخلاق، جامعه

در وجه نظری زهدمنشانه، پدیده‌های اقتصادی به شکل کلی مورد اعتناء قرار نگرفته‌اند و تحقیرآمیز نگریسته شده‌اند. لذا پرداختن به رابطه اقتصاد و اخلاق اجتماعی به واسطه سيطرة اخلاق فردگرا یا عارفانه و مبتنی بر قناعت مورد توجه نبوده است. با این حال این نحوه نگرش مانع از تأثیرگذاری دو قلمرو اقتصاد و اخلاق بر هم نبوده است. تحقیق کلاسیک «ماکس وبر» در مورد تأثیر اخلاق پروتستانی بر شکل‌گیری زمینه‌های سرمایه‌داری یک نمونه تحقیقاتی است که نشان می‌دهد چگونه دورترین جهت‌گیری‌ها در حوزه‌های میل، انگیزه، باور و عمل، در واقعیت زندگی تاریخی به هم پیوند می‌خورند (وبر، ۱۴۰۰). بر همین اساس فهم تورم هم‌چون پدیده‌ای اقتصادی نیازمند توجه به مجموعه‌ای از ملاحظات در حوزه اخلاق اجتماعی نیز هست.

تورم مقتضی پاسخ‌های اخلاقی و نه صرفاً اقتصادی است یعنی تحلیل و فهم و حل آن صرفاً اقتصادی نیست و مستلزم اتخاذ رویکردهایی فراتر از رویکرد تخصصی اقتصادی است. در واقع و به شکل کلی‌تر، در جامعه بی‌نظم و فروپاشیده شده و فاقد سنت‌های پایدار، نظام‌های اقتصادی تحلیل صرفاً اقتصادی ندارند. کاهش ارزش‌های اخلاقی مانع توقف تورم است. و لذا ایجاد هنجارهای اجتماعی همه‌گیر و رشد جامعه‌گرایی تنها راه درمان تصمیم‌گیری‌های اقتصادی محدودکننده است. می‌توان نتیجه گرفت که تحلیل تورم و علاج آن مستلزم راهکارهای غیراقتصادی و به‌طور مشخص اخلاقی است (مک کی^{۲۰}، ۱۹۸۱). در واقع بدون تغییر اخلاقی در رفتار شرکت‌کنندگان، به‌سادگی هیچ سیاست اصلاحی برای تورم شدید در چارچوب یک جامعه آزاد و دموکراتیک مؤثر نیست (همان: ۲۲-۲۳). تورم داخلی بالا نه صرفاً تهدید کارایی اقتصادی بلکه تهدید قدرت اخلاقی جامعه است و مقابله با تورم بدون ادراک اخلاقیات جامعه در جامعه دموکراتیک آزاد مؤثر نیست و شکست خطومشی‌های فعلی مقابله با تورم ناشی از عدم رویارویی با جنبه‌های اخلاقی تورم می‌باشد که منجر به تحلیل مکانیکی پدیده‌های اقتصادی به علاوه عدم توجه به فروپاشی ارزش‌ها در جامعه است (همان).

موضوع تورم و اخلاق با پیوند با مقوله اعتماد اجتماعی، در حوزه ادبیات سرمایه اجتماعی نیز قابل بررسی است. بر این اساس تأثیر سرمایه اجتماعی در ارکان اقتصادی مورد توجه قرار می‌گیرد و گفته می‌شود سرمایه اجتماعی نقش چسب و روغن اجتماعی را بازی می‌کند. اقتصاد با وجود پایین بودن سرمایه اجتماعی به کار خود ادامه می‌دهد اما پر هزینه. سرمایه اجتماعی به عنوان انباشت ذخایر اجتماعی افراد در شبکه‌های اجتماعی، موجب سهولت همکاری و مبادله در بین اعضای شبکه اجتماعی می‌شود. هدف، فرآیند تبدیل سرمایه اجتماعی به کارایی اجتماعی است (رنانی و مویدفر، ۱۳۹۲: ۳۷، ۳۳۰، ۳۴۲). در مجموع می‌توان تورم را به مثابه یک مخاطره اخلاقی (moral hazard) نگرست (ر. ک. به: راول^{۲۱} و کونلی^{۲۲}، ۲۰۱۲) که ارزیابی ریسک در مبادله اقتصادی را دچار نوعی کژدیدی می‌کند و شرایط تبادل منصفانه و عادلانه را در سطوح مختلف در معرض تهدید قرار می‌دهد (درباره مخاطره اخلاقی ر. ک. به: دمبی^{۲۳} و بودن^{۲۴}، ۲۰۰۰). این وضعیت به‌طور آشکار می‌تواند سطوح پایین‌تری از سرمایه اجتماعی را موجب گردد (درباره آثار برآمده از رکود و نزول اقتصادی بر سرمایه اجتماعی در ایران ر. ک. به: کاظمی‌پور و گودرزی، ۱۴۰۱: ۱۸۱-۱۸۸). رابطه معکوس میان تورم و سرمایه اجتماعی با تأکید بر متغیرهای سیاستی (سیاست‌های پولی و مالی) در بین سال‌های ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۴ ه.ش. با استفاده از داده‌های کمی تأیید شده است که خلاصه‌ای از آن را می‌توان در قالب جدول ۴، مشاهده کرد (زیبیری و ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۲۰۲).

جدول ۴: میانگین اثر نرخ تورم بر روی سرمایه اجتماعی (نگارندگان، ۱۴۰۳).
Tab. 4: The average effect of inflation rate on social capital (Authors, 2024).

میانگین اثر	روش تطبیق
-۰.۲۹۵۷	خطی
-۰.۲۴۳۲۲	درجه ۲
-۰.۳۷۷۴۸	درجه ۳
-۰.۳۸۵۷۲	درجه ۴
-۰.۲۹۵۶۷	گوسیون
-۰.۳۰۰۹۵	توان طبیعی

۶. اقتصاد سیاسی تورم

اقتصاد سیاسی در مقیاس‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به مجموعه مسائل موجود و نیز جدید، از دریچه‌ای ترکیبی و بدیع می‌پردازد. شش مؤلفه اقتصاد سیاسی جهانی اشاره به مقولاتی چون جهانی‌شدن، دولت، بازار، قدرت، سرمایه و کار دارد و اقتصاد سیاسی بین‌الملل (IPE) حوزه‌ای ترکیبی و فرارشته است (خانی جوی‌آبادی، ۱۳۹۹: ۳۰ و ۳۲). در واقع در این‌جا علاوه بر تأثیرات متقابل اقتصاد و سیاست، تعامل آن‌ها با فرهنگ و امنیت نیز مد نظر قرار می‌گیرد. در منطقه‌ای چون خاورمیانه و زیرمجموعه آن به نام منطقه خلیج فارس، نگرستن از دریچه اقتصاد سیاسی به مسائل و موضوعات راه‌گشایی غیر قابل انکاری دارد. با ادامه شرایط تحول و بی‌ثباتی در زیر منطقه خلیج فارس در قرن بیست و یکم، و وجود سه مسئله اصلی و به هم مرتبط در کشورهای این منطقه، یعنی اقتصاد سیاسی، نزاع و انقلاب (احتشامی، ۱۳۹۵: ۴۱۷ و ۴۳۹)، بررسی موضوعات اقتصادی از دریچه سیاسی غیر قابل اجتناب به نظر می‌رسد. الگوی وابستگی متقابل (Interdependence) در روابط بین کشورها بر وابستگی متقابل قلمروهای سیاسی و اقتصادی در روابط میان کشورها تأکید دارد (بخشی‌آنی و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۳۱) و برای نمونه در تحقیقاتی متعدد شاهد بررسی تأثیرات برآمده از بی‌ثباتی سیاسی بر رشد اقتصادی در کشورهای جهان بوده‌ایم (السینا و همکاران^{۲۵}، ۱۹۹۶) یا مطالعه اقتصاد سیاسی سیاست‌گذاری جهانی اقتصادی (گراو اسمیت و میجایی^{۲۶}، ۱۹۹۹). در این‌جا می‌توان این وابستگی را به سطح درون دولت-ملت نیز تسری داد. در واقع تورم مانند سایر پدیده‌های اجتماعی و اقتصادی توأم با ساختارهای سیاسی است که به آن وابسته‌اند و هم‌زمان آن‌ها را بازتولید می‌کنند. نقطه تلاقی امر سیاسی و امر اقتصادی لزوم ارائه تحلیلی از منظر اقتصاد سیاسی را برای تورم یادآور می‌شود. در واقع به واسطه تحولات اجتماعی، نه تنها مفهوم مرزهای سابق میان اقتصاد و سیاست از میان رفته است، بلکه هم‌چنین، هریک از دو رشته به طور اجتناب‌ناپذیری وارد حوزه دیگر شده است (الیوت، ۱۳۸۶: ۷۶). نمونه از این درهم‌تنیدگی درباره راه‌های گریز از فقر و سیاست‌های کشورهای فقیر در موضوع انتقال کارگاه‌های تولیدی وابسته به بنگاه‌های بزرگ و بهره‌گیری از نیروی کار ارزان این کشورها قابل ردیابی است (برای دیدن بحثی درباره جنبه‌های مختلف اقتصادی و سیاسی این موضوع ر. ک. به: پاول، ۱۳۹۹). در نمونه برجسته‌تر و شناخته‌شده‌تر، «آصف بیات» با برقراری پیوند میان امر سیاسی و اجتماعی و اقتصادی، به تحلیل جنبش‌های اجتماعی خیابانی در کشورهای خاورمیانه پرداخته است (بیات^{۲۷}، ۲۰۱۰). هم‌چنین می‌توان به تمرکز بر تأثیرگذاری سازوکارهای سیاسی مانند میزان رقابت سیاسی بر بهبود عملکرد اقتصادی اشاره نمود (غفاری نژاد و مداح، ۱۴۰۰) یا تورم را از منظر چارچوب‌های نهادی برای سیاست‌گذاری مد نظر قرار داد. (اسچیوی^{۲۸}، ۲۰۰۴) از منظر اقتصاد سیاسی، تحقیقات انجام شده در زمینه بی‌ثباتی اقتصادی و به‌ویژه تورم، به طور عمده متمرکز بر تورم‌های بالا (یعنی تورم‌های بالای ۳۰ درصد) است. در این دسته از تحقیقات تورم واجد تبیین‌های سیاسی و دارای پیامدهای سیاسی جدی تلقی می‌شود. بر این اساس، تورم یک فرآیند پیچیده در نظر گرفته

می‌شود که در خود، سازوکارهای انبوه اقتصادی و سیاسی را به شیوه پیچیده ترکیب می‌کند. این پیچیدگی موجب می‌شود ارائه مدلی کلی مبتنی بر اقتصاد سیاسی در مورد تورم با دشواری روبه‌رو باشد (پالدام^{۲۹}: ۱۳۵). هم‌زمان این شرایط برآمده از واقعیت در تاریخ اقتصادی کشورها است که تنها گروه کوچکی از کشورها به تورم بالای مزمن دچار شده‌اند و برای بیش از ۴ یا ۵ دهه با تورم بالاتر از ۵۰ درصد روبه‌رو بوده‌اند (برای مثال آرژانتین، برزیل و شیلی در میانه دهه ۱۹۷۰ م). به لحاظ تاریخی، در حالی که تورم در ابتدا با تمرکز بر موضوعاتی در اساس اقتصادی هم‌چون خلق پول و نقدینگی مورد بررسی قرار می‌گرفت، اما اکنون و در ادبیات جدید تحقیقی در ارتباط با عوامل تعیین‌بخش سیاسی و نهادی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در این رویکرد مبتنی بر اقتصاد سیاسی، از نظریه‌هایی چون «نظریه بازی‌ها» و «نظریه انتخاب عمومی» بهره گرفته می‌شود تا روشن شود چرا دولت‌ها سیاست‌هایی برمی‌گزینند که در نهایت به تورم منجر می‌شود. در این میان، دولت‌های در حال توسعه و سیاست‌ها و ارتباطات دولت‌های توسعه‌یافته با آنان نیز مورد توجه قرار می‌گیرد (ادواردز^{۳۰}: ۱۹۹۴). لذا می‌توان گفت توجه به ابعاد غیر اقتصادی تورم برآمده از نابسند بودن فهم پدیده‌های اقتصادی به‌عنوان پدیدارهایی صرفاً اقتصادی است. در تحلیل‌های متأخر از تورم، توجه از عوامل مالی و پولی به تعیین‌کننده‌های سیاسی و نهادی نیروهای تورم‌آفرین، رهیافت اقتصاد سیاسی به سیاست‌گذاران اقتصاد کلان معطوف شده است (همان: ۲۳۵). علاوه بر این و به‌طور کلی‌تر، این یافته محل تأکید قرار گرفته است که متغیرهای سیاسی به‌نحوی سیستماتیک بر توسعه‌های اقتصادی در کشورهای در حال توسعه تأثیرگذار بوده‌اند و هم‌چنین نقش ثبات سیاسی، مشروعیت، چرخه‌های سیاسی، خوش‌نامی و حیثیت به‌عنوان عوامل تعیین‌بخش‌های سیاسی و اقتصادی در برنامه‌های موفقیت‌آمیز ثبات‌آفرین به رسمیت شناخته شده است. برای تحلیل تورم از منظر اقتصاد سیاسی فرض رابطه وسیع و پیوند ناگسستنی حوزه‌های اقتصاد و سیاست مورد پذیرش قرار می‌گیرد. بر این اساس و به‌عنوان نمونه می‌توان به تحلیل روندهای تاریخی و طبقاتی در خاورمیانه و دلالت‌های سیاسی آن‌ها پرداخت یا رابطه تحولات نئولیبرال و جنبش‌های اجتماعی در خاورمیانه را بررسی نمود. شعار رایج نان، آزادی، عدالت اجتماعی مبین مسئله‌ای در حوزه اقتصاد سیاسی در ذهن تظاهرکنندگان بوده است. محبوبیت این شعار بر بحران‌های متعدد اجتماعی دلالت دارد که از یک دهه پیش از شروع این قیام‌ها بخش زیادی از منطقه با آن دست به گریبان بوده است، دوره که مشخصه آن سطح بالای بیکاری و فقر، قیمت‌های رو به رشد مواد غذایی و بی‌ثباتی فزاینده زندگی روزمره است. این وضعیت علت مستقیم این قیام‌ها است، واقعیتی که قاطعانه تأیید می‌کند که تاروپود حوزه‌های اقتصاد و سیاست به‌نحوی جدایی‌ناپذیر در هم تنیده‌اند (هنیه، ۱۳۹۹: ۱۶ و ۲۰). بر این اساس هر پدیدار اقتصادی واجد درون‌مایه سیاسی و اجتماعی قلمداد می‌شود و اقتصاد سیاسی به مثابه رهیافتی راه‌گشا در درک واقعیت نمود می‌یابد. در واقع اقتصاد سیاسی به یک رهیافت نظری اطلاق می‌شود که اقتصاد را در زمینه‌ای وسیع‌تر قرار می‌دهد تا نظریه اجتماعی فراگیری ایجاد کند. اقتصاد سیاسی هم از اقتصاد در معنای محدود (مثلاً اقتصاد نئوکلاسیک) و هم از مفاهیم نظریه اجتماعی که بر امور فرهنگی یا ایدئولوژیکی تمرکز می‌کنند و مسائل اقتصادی را نادیده می‌گیرند متمایز است. هدف قرار دادن مسائل اقتصادی در چارچوبی وسیع‌تر است نه این‌که مسائل سیاسی و اجتماعی را در اقتصاد مستحیل سازیم (براونینگ و کیلمستر، ۱۳۹۹: ۱۱ و ۱۲). در چنین تحلیلی، در بررسی علل شکل‌گیری پدیده‌ای اقتصادی چون تورم و نیز مطالعه پیامدهای ناشی از آن، فراتر از محدوده صرفاً اقتصادی به پژوهش پرداخته می‌شود. «کاستلز» بر همین اساس بیان می‌کند مردمان فقیری که از تورم و سیاست‌های لیبرالیزاسیون اقتصادی آسیب دیده بودند به جنبش‌های بهار عربی پیوستند. تقاضا برای نان در واقع تقاضا برای معکوس کردن سیاست‌های اقتصادی و پایان دادن به فساد در حکمرانی بود. هم‌چنین وقتی که قدرت دولت‌ها به چالش کشیده می‌شود، چه دموکراتیک باشند چه دیکتاتوری، و چه ترکیبی از هر دو، بر اساس قواعد نهادی خود به آن پاسخ می‌دهند (کاستلز، ۱۳۹۸: ۸۶ و ۸۷) و مردم نیز در جامعه شبکه‌ای شده با مشارکت در جنبش‌هایی اجتماعی که مضمون‌شان جست‌وجوی کرامت در بحبوحه رنج بردن از حقارت است به شرایط واکنش نشان می‌دهند.

بررسی اقتصاد سیاسی تورم در ایران در چارچوب گسترده‌تری میسر می‌شود که در آن کل اقتصاد ایران مورد توجه قرار می‌گیرد. در این باره فقدان زمینه برای رشد بخش غیر دولتی به واسطه سیطره دولت بر حیات اجتماعی و سیاسی در جامعه

ایران مورد توجه قرار می‌گیرد. در اقتصاد سیاسی ایران معاصر، یک ویژگی غالب تداوم تاریخی داشته است. این خصلت پایدار تاریخی، گرایش نخبگان مسلط به توسعه هسته سرمایه‌داری دولتی و اعمار شبه‌دولتی آن بوده است (احمدی و ستاری، ۱۳۹۲: ۵۰). به واسطه آن‌که نخبگان قدرت عناصر و منطق حاکم بر هژمونی، انباشت، مشروعیت و هویت را به مثابه علیت ساختاری تغییر نمی‌دهند یا اصلاحات مختصر به عمل می‌آورند پارادایم قدرت و نتایج برآمده از آن تغییر نمی‌کند. لذا با علم به این‌که اقتصاد دولتی کارآمد نیست تغییری در آن رخ نمی‌دهد. اقتصاد دولتی متناسب با ساختار (هژمونی، مشروعیت، انباشت، هویت پارادایم قدرت) و بازتولید نظم اجتماعی است. در ذهنیت تاریخی پارادایم قدرت مستقر، بخش خصوصی به مثابه نیروی غیر پارادایمی تلقی می‌شود. منافع حاصل از رانت اقتصاد دولتی و شبه‌دولتی امکان رشد بخش خصوصی را نمی‌دهد (همان: ۵۵-۵۶) تداوم تورم نیز بخشی از تحلیل اقتصاد سیاسی است. ماندگاری تورم به‌رغم نارضایتی عمومی نسبت به اثرات نامطلوب تورم‌های بالا در ایران نشان‌دهنده ماندگاری و استقرار سازوکارهای سیاسی خاصی است که نتیجه آن به شکل رشد نقدینگی ظاهر می‌شود (سرزعی در مجموعه نویسندگان، ۱۳۹۷: ۲۷۷). به لحاظ پیامدی، بی‌ثباتی اقتصادی و تورم می‌تواند به فروپاشی‌های سیاسی منجر شود. در یک جمع‌بندی از عوامل سقوط رژیم پهلوی که برآمده از روایت کارگزاران اقتصادی در این رابطه است عوامل زیر فهرست شده‌اند (رئیس جعفری، ۱۳۹۹): فقدان راهبرد منسجم در برنامه‌ریزی و توسعه، زوال نظام حکمرانی، بی‌انضباطی مالی، فساد گسترده، بی‌توجهی به نظرات کارشناسی. می‌توان ملاحظه کرد که سهم عوامل مرتبط با ثبات اقتصادی در این میان روشن به نظر می‌رسد. در مجموع دولت متکی بر تورم نوعی دولت رانتیر (رانت‌خوار) به حساب می‌آید. از این منظر می‌توان ویژگی‌های این سنخ دولت‌ها را مترتب بر چنین دولتی دانست. در زیر به اجمال به برخی این ویژگی‌ها اشاره شده است:

- دولت رانتیر متکی به رانت‌های خارجی می‌باشد به‌طوری‌که اقتصاد محلی به یک بخش تولیدی قوی نیاز ندارد.
- نیروی کار درگیر در دستیابی به رانت درصد کمی از کل نیروی کار را تشکیل می‌دهد.
- حکومت در دولت رانتیر دریافت‌کننده اصلی رانت خارجی است.
- دولت کارفرمای اصلی مردم است که این مسئله، ظهور جامعه مدنی فعال را دشوار می‌سازد و انگیزه‌هایی برای پیشرفت در جهت دموکراسی وجود ندارد.

• در این‌جا دولت دیگر نگران فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد یک وضعیت رشد اقتصادی پایدار نیست چرا که دولت در این‌جا در صدد استفاده از مالیات برای تأمین بودجه نیست (خلیلی^{۳۱}، ۲۰۱۸ به نقل از: رشیدی و موسوی، ۱۳۹۸: ۱۵۷). به شکل مشخص رابطه هم‌بستگی میان بی‌ثباتی سیاسی و تورم با مطالعه بر روی موارد مشخصی چون پاکستان (خان و ساقیب^{۳۲}، ۲۰۱۱) و با در قالب کلی و مطالعه میان کشورها (الیس و الباناسشوی^{۳۳}، ۲۰۲۲) مورد تأیید قرار گرفته است. علاوه بر این شواهد در کشورهای در حال توسعه در فاصله سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۸ م. گویای رابطه میان تورم با بی‌ثباتی می‌باشند (احمدی شادمهری و همکاران، ۱۴۰۲). اثر تورم در زمینه بی‌ثباتی سیاسی می‌تواند از خلال تأثیرگذاری‌های باواسطه انجام گیرد. برای مثال تورم می‌تواند منجر به مشکلات در بخش‌های اقتصادی مشخص مانند کشاورزی شود (محمدکریمی و همکاران، ۱۴۰۱) و از این طریق ساختار جمعیت فعال در بخش‌های مختلف را دچار تغییر و در نهایت به جابه‌جایی‌های جمعیتی و تغییر الگوها در انتظارات جمعی بی‌نجامد.

۷. نتیجه‌گیری

مقاله تلاش کرده است تورم را فراتر از حوزه اقتصاد کلان، به شکل بین‌رشته‌ای مورد توجه قرار دهد. بی‌ثباتی اقتصادی که نمود برجسته آن را می‌توان در تورم سراغ گرفت، سلسله‌ای از بی‌ثباتی‌ها را تولید می‌کند. برای مثال نظم اجتماعی در معرض تزلزل قرار می‌گیرد و با زوال اعتماد و اخلاق اجتماعی، هم‌بستگی اجتماعی دچار زوال می‌شود. زوال اعتماد اجتماعی زمینه‌ساز تورم انتظاری است و خود ضمن آن‌که ناشی از پدیده تورم است می‌تواند به تقویت آن بی‌نجامد. از منظر اقتصاد سیاسی، تورم به تضعیف جامعه در برابر دولت منجر می‌شود و سلطه نامشروع دولت بر حیات جمعی را تقویت می‌کند (جامعه ضعیف در برابر دولت سلطه‌جو) که خود امری ضد توسعه است، زیرا در نهایت دولت را تضعیف می‌کند

و به دوگانه دولت ضعیف جامعه ضعیف منجر می‌شود. در سطح فردی، اضطراب ناشی از بی‌ثباتی اقتصادی همگان اعم از فقیر و غنی را دربرمی‌گیرد. احساس فوریت، سردرگمی و سیلان دائمی جای حس ثبات نسبی و پیش‌بینی‌پذیری امور را می‌گیرد و تمایل به انزوا و احساس بی‌معنایی گسترش می‌یابد. بدین‌سان نظم ذهنی در معرض زوال قرار می‌گیرد و بی‌اطمینانی جای اطمینان را می‌گیرد. در چنین بستری، نوعی تمایل به دولت متمرکز، قوی و حل‌کننده مشکلات تقویت می‌شود و راه حل همان مشکل می‌شود. در سطح کلان، بی‌ثباتی اقتصادی بخشی از فرآیند ناستواری‌های سیاسی به‌شمار می‌آید و می‌تواند شورش‌ها، جنبش‌ها و انقلاب‌ها را موجب گردد. تأثیرات تورم می‌تواند به تفکیک بر طبقات و گروه‌های اجتماعی مختلف مورد سنجش قرارگیرد و سپس پیامدهای آن برای کل ساختار اجتماعی مد نظر باشد. برای نمونه، پیدایی لایه‌های فقیرشده در طبقه متوسط یا پدیده طبقه متوسط فقیر به‌صورت مستقیم و غیر مستقیم محل پژوهش در طی چند دهه در کشورهای مختلف بوده است. با تضعیف هر طبقه اجتماعی، آرمان‌ها و آمل مرتبط با آن نیز در معرض نابودی یا تضعیف قرار می‌گیرد. با توجه به تأثیر فزاینده تورم بر طبقات متوسط و پایین، جامعه از سویی با کاهش تمایل به تحقق آرمان‌هایی چون دموکراسی و توسعه مواجه می‌شود و از سوی دیگر، جهت‌گیری به سوی شکل‌گیری جامعه توده‌ای فقیر تقویت می‌شود. در این شرایط، آرمان‌هایی چون عدالت دوباره به یک مسئله اصلی بدل می‌شوند، در حالی که توزیع فقر به جای توزیع ثروت، جایگاهی کانونی در میان دغدغه‌های عمومی روزمره در سطوح مدیریتی را به خود اختصاص می‌دهد. در این شرایط، پوپولیسم و عوام‌زدگی سکه رایج در تعامل میان قلمروهای سیاست و جامعه خواهد بود. جامعه درگیر تورم به ناچار در سطوح نیازهای ضروری خود، به سمت رفع ضرورت‌های مادی فرو می‌افتد. روشن است در این شرایط فضای لازم برای پاسخ‌گویی به نیازهایی متعالی‌تر چون عزت نفس، استقلال فردی، شکوفایی استعدادها، پی‌گیری خواست‌ها و نیازهای فرهنگی و موارد مشابه به حاشیه رانده می‌شود. جامعه به سطح تلاش برای تداوم بقا تنزل جایگاه می‌یابد. به معنایی مبتذل و ابتدایی، بار دیگر اقتصاد به دغدغه اصلی همگان تبدیل می‌شود و پول و سود غایت‌هایی بی‌نفسه تلقی می‌شوند. در این‌جا، فروپاشی اقتصادی می‌تواند زمینه‌ای برای گسست پیوندهای اجتماعی باشد. جدول ۵ به بیان خلاصه‌ای از نتایج متنوع تورم ساختاری پرداخته است.

تورم را می‌توان نه موضوع یا مسئله‌ای اقتصادی بلکه از اساس مقوله‌ای اخلاقی در نظر گرفت. با توجه به نقش

جدول ۵: خلاصه‌ای از نتایج متنوع تورم ساختاری (نگارندگان، ۱۴۰۳).

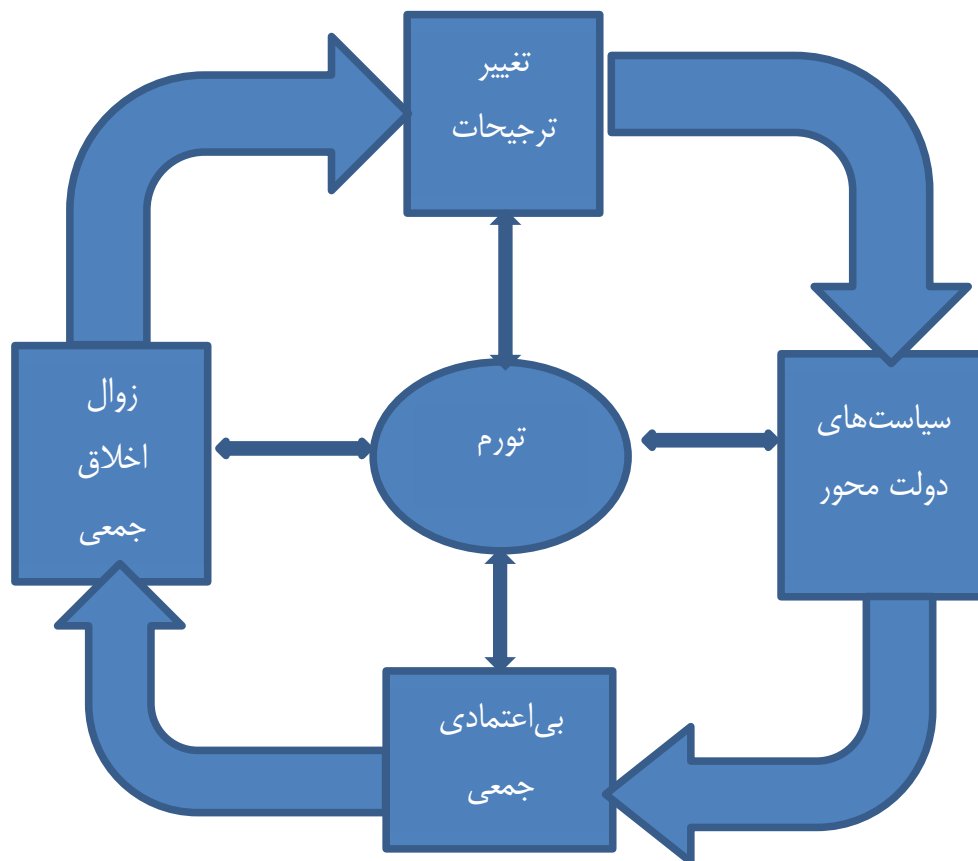
Tab. 4: A summary of the diverse outcomes of structural inflation (Authors, 2024).

پایام‌ها	متغیرهای مورد تأکید	قلمرو تأثیر پذیرفته از تورم
زوال روابط اجتماعی، پیش‌بینی‌ناپذیری، تورم انتظاری	اعتماد اجتماعی، هم‌بستگی اجتماعی	نظم اجتماعی
پیدایش جامعه ضعیف، دولت ضعیف، تقویت تمایلات ضد توسعه‌ای	قدرت جامعه، قدرت دولت	اقتصاد سیاسی
اضطراب، انزوا، بی‌معنایی، زوال نظم ذهنی، گسترش حس بی‌اطمینانی و تزلزل	نگرش‌های فردگرایانه به زندگی و جامعه	احساسات و هیجانات فردی
به حاشیه رانده‌شدگی آرمان‌هایی همچون توسعه، فقر فراگیر، دل‌مشغولی به رفع نیازهای اولیه و غفلت عمومی از پرداختن به فعالیت‌های خودتعالی‌بخش	طبقه متوسط فقیر، توده‌ای شدن جامعه	طبقات اجتماعی

محوری دولت‌ها در تعیین سیاست‌ها و تحقق تصمیم‌های اقتصادی، می‌توان تورم را موضوعی در تلاقی رابطه جامعه-دولت تصور نمود و نقش آن را در توازن قدرت به زیان جامعه مورد ارزیابی قرارداد. اخلاقی‌دانستن مقوله تورم به نوعی آن را وارد عرصه اقتصاد سیاسی می‌کند و بنیان‌های قرارداد اجتماعی نظام‌های سیاسی با جامعه را به کانون بررسی بدل می‌سازد. در نهایت باید گفت با تسری نظریه وابستگی متقابل از حوزه اقتصاد سیاسی بین‌الملل به حوزه دولت-ملت، تورم

به تنازع در درون ملت-دولت منجر می‌شود و وابستگی متقابل جامعه و دولت را از بین می‌برد و رابطه‌ای نامتوازن را میان آن‌ها شکل می‌بخشد. بدین ترتیب تورم مزمن واقعیتی است که به فراسوی قلمرو روابط اقتصادی راه خود را می‌گشاید و بدل به مسئله‌ای اجتماعی می‌شود. این امر سبب می‌شود مقابله با تورم مستلزم سیاست‌هایی فراقاقتصادی و اجتماعی باشد، زیرا تورم پس از ایجاد و گسترش، ماهیتی غیراقتصادی نیز خواهد داشت که خود در بازتولید آن مؤثر می‌افتد. نمودار تحلیلی شکل ۲، به خلاصه‌سازی چرخه معیوبی می‌پردازد که از تورم ناشی می‌شود و خود به بازتولید تورم می‌انجامد و در نهایت تورم را به مسئله‌ای اجتماعی تبدیل می‌کند.

از منظر سیاست‌گذاری می‌توان پیشنهاد کرد که سیاست‌های ضد تورمی باید زیرمجموعه‌ای از سیاست‌های کلان و

شکل ۲: چرخه تولید مسئله اجتماعی ناشی از تورم (نگارندگان، ۱۴۰۳).

Fig. 2: The cycle of production of social problems caused by inflation (Authors, 2024).

فراحوزه‌ای قرارگیرد. بر این اساس نوعی بازنگری در کلیت روابط دولت-جامعه قابل توجه خواهد بود که مستلزم تغییرات در سطوح رویکردی و نهادی است. بر این اساس پی‌ریزی منطقی جدید در نظام تدبیر معطوف به مسائل عمومی جامعه باید محوریت یابد که در نهایت در سطح اجتماعی به تقویت نظم و سرمایه اجتماعی، در سطح اقتصادی به تقویت سرمایه‌گذاری، گسترش بخش خصوصی و رشد اقتصادی، در سطح اخلاقی به ارتقای حس دگرخواهی و جمع‌گرایی، در سطح هنجاری به فراگیری تمایلات توسعه‌گرایانه، در سطح طبقاتی به گسترش طبقه متوسط و کاستن از جمعیت فقیر، و در سطح اقتصاد سیاسی به پیدایش دوگانه دولت قوی-جامعه قوی منجر می‌شود. هم‌بسته‌های نهادی ضروری برای این جهت‌گیری‌های راه‌گشا، می‌تواند به مثابه یک دستور کار پژوهشی جدید مد نظر قرارگیرد.

سپاسگزاری

بدینوسیله از زحمات داوران محترم این مقاله که موجب ارتقاء سطح تحلیلی مقاله شدند، و نیز از همه کسانی که با ارائه نظرات انتقادی خود در بهبود کیفیت مقاله نقش داشته اند تشکر می نماییم.

مشارکت درصدی نویسندگان

سهم نویسنده اول در تدارک این مقاله ۸۰ درصد و سهم سایر نویسندگان هر کدام ۱۰ درصد می باشد.

تعارض منافع

این مقاله مشمول تعارض منافع نیست. همچنین از کمک مالی هیچ دستگاه اجرایی برای پژوهش و تهیه مقاله استفاده نشده است.

پی‌نوشت

1. Pressman
2. Green
3. Rahmani *et al.*
4. Buxton&shepherd
5. Keynes
6. crowe
7. Gilbert
8. Rowthorn
9. Naz&Hafeez
10. Batayneh *et al.*
11. Yolanda
12. Kaltentaler
13. Anderson
14. Iversen
15. Adkinzs *et al.*
16. Daniel
17. Arifovic *et al.*
18. Furenham&Boo
19. Rudd
20. McKee
21. Rowell
22. Connelly
23. Dembe
24. Boden
25. Alsina *et al.*
26. Grieve-Smith & Michie
27. Bayat
28. Scheve
29. Paldam
30. Edvardz
31. Shatha Khalil
32. Khan & Saqib
33. Ellis & Elbanasawy

کتابنامه

- احمدی شادمهری، محمدطاهر؛ عثمانی، فریبا؛ و چشمی، مهدی، (۱۴۰۲). «بررسی اثر پیچیدگی اقتصادی و ثبات سیاسی بر تورم (شواهدی از کشورهای در حال توسعه آسیا)». فصل‌نامه اقتصاد پولی، مالی دانشگاه فردوسی مشهد، ۳۰(۲۶): ۱۱۵-۱۳۴. <https://doi.org/10.22067/mfe.2024.74070.1145>
- آریلی، دن، (۱۴۰۱). بی‌منطقی‌های هرروز ما، نیروهای پنهان که به جای ما تصمیم می گیرند. ترجمه‌الناز اعلم، چاپ سوم، تهران: شباهنگ.

- افراسیابی، حسین؛ و بهارلوئی، مریم، (۱۳۹۹). «پیامدهای تورم در زندگی روزمره جوانان طبقه پایین». مجله جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۱(۴): ۳۱-۴۴. <https://doi.org/10.22108/jas.2020.118863.1771>
- افراسیابی، حسین؛ و بهارلوئی، مریم، (۱۳۹۸). «مطالعه کیفی بازتاب تورم اقتصادی در زندگی روزمره بازنشستگان». فصل‌نامه برنامه‌ریزی رفاه توسعه اجتماعی، ۱۰(۱۴): ۳۷-۳۳. <https://doi.org/10.22054/qjsd.2019.11186>
- اسمیت، آدام، (۱۳۹۷). «ثروت ملل». ترجمه سیروس ابراهیم‌زاده، تهران: پیام.
- اسلیتر، دن؛ و تونکیس، فرن، (۱۳۹۰). جامعه بازار، بازار و نظریه اجتماعی مدرن. تهران: نی.
- احتشامی، انوشیروان، (۱۳۹۵). اقتصادسیاسی، جنگ و انقلاب، بررسی سیردگرگونی در منطقه خلیج فارس. ترجمه ایوب فرخند و محمد سلامی استاد، تهران: دنیای اقتصاد.
- احمدی، حمید؛ و ستاری، سجاد(۱۳۹۲). «اقتصاد سیاسی توسعه نیافتگی خصوصی‌سازی در ایران: رویکردهای موجود، رهیافت جدید». مجله سیاست، ۴۳(۲): ۴۹-۶۸. <https://doi.org/10.22059/jpq.2013.35656>
- الیوت، جان ای، (۱۳۸۶). «نهادگرایی به عنوان رهیافتی به اقتصاد سیاسی». ترجمه آرش اسلامی، علی نصیری اقدم، مجله اقتصادسیاسی، ۲(۵): ۶۳-۹۲.
- ایگلتون، تری، (۱۳۹۹). امید بدون خوش‌بینی. ترجمه معظم وطن‌خواه و مسعود شیربچه، چاپ دوم، تهران: نشرگستره.
- باباخانی، فرهاد؛ و عظیمی، رضا، (۱۴۰۲). «اثر سرمایه اجتماعی بر توسعه اقتصادی و سیاسی». دو فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۲(۲۳): ۹-۲۸. <https://doi.org/10.22084/csr.2023.24651.1990>
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نرخ تورم سالیانه، https://www.cbi.ir/Inflation/Inflation_FA.aspx
- بک، اولریش، (۱۳۹۷). جامعه خطر: به سوی مدرنیته‌ای نوین. ترجمه رضا فاضل و مهدی فرهنگ‌نژاد، تهران: نشر ثالث.
- براونینگ، گری؛ و کیلمیستر، اندرو، (۱۳۹۹). اقتصاد سیاسی انتقادی و پسا انتقادی. ترجمه محمود عبدالله‌زاده، تهران: فرهنگ جاوید.
- برگر، بریجت؛ برگر، پیتر؛ و کلتر، هانسفیلد، (۱۳۸۱). ذهن بی‌خانمان: نوسازی و آگاهی. ترجمه محمد ساوجی، تهران: نی.
- بیات، آصف، (۱۳۹۹). سیاست‌های خیابانی، جنبش تهی‌دستان در ایران. ترجمه سید اسدالله نبوی چاشمی، تهران: شیرازه.
- بخشی‌آنی، رضا؛ عباسی، مجید؛ و رحیمی‌نژاد، محمدعلی، (۱۴۰۰). «متغیرهای اقتصادی و سیاسی حاکم بر روابط راهبردی ایران و چین». دوفصلنامه مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل، ۴(۲): ۴۲۳-۴۶۲.
- بابایی، فاطمه، (۱۳۸۰). تعدیل ساختاری، فقر و ناهنجاری‌های اجتماعی. تهران: کویر.
- پاول، بنجامین، (۱۳۹۹). بی‌کارگاه‌ها در اقتصاد جهانی. ترجمه علی حبیبی، تهران: دنیای اقتصاد.
- پریچت، لنت؛ و ولکاک، مایکل؛ و واندروز، مت، (۱۳۹۹). توسعه به مثابه توانمندسازی حکومت. ترجمه جعفر خیرخواهان و مسعود درودی، تهران: روزنه.
- حاجی‌غلام، علی، (۱۳۹۰). «تحلیل تأثیر تورم بر مسائل اجتماعی با استفاده از رویکرد پویایی‌های سیستمی». نخستین کنفرانس ملی رویکردسیستمی در ایران، شیراز، <https://civilica.com/doc/144077>
- حسین‌زاده، علی حسین؛ محمودی، زینب؛ و ممبینی، ایمان، (۱۳۹۲). «بررسی برخی عوامل مؤثر بر کنش‌های فردگرایانه». دوفصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۲(۳): ۳۷-۵۲. https://csr.basu.ac.ir/article_941 [html](https://doi.org/10.22084/csr.2023.24651.1990)
- خانی‌جوی‌آباد، محمود، (۱۳۹۹). اقتصاد سیاسی و سیاست خارجی، بررسی تطبیقی تأثیر اقتصادسیاسی برسیاست خارجی ایران، چین و هند. تهران: دنیای اقتصاد.

- شاکری، عباس؛ و باقرپور، الناز، (۱۴۰۲). «بررسی ماهیت تورم در اقتصاد ایران». مجله پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۲۸(۹۴): ۷۹-۴۷. <https://doi.org/10.22054/ijer.2022.63350.1036>
- دین محمدی، مصطفی؛ و نریمانی، مریم، (۱۳۹۴). «پیامدهای اخلاقی تورم». کنفرانس بین‌المللی مدیریت، فرهنگ و توسعه اقتصادی، مشهد، <https://civilica.com/doc/42756>
- درگاهی، حسن؛ و بیرانوند، امین، (۱۳۹۸). «بررسی رابطه آسیب‌های اجتماعی و رشد اقتصادی ایران با تأکید بر سرمایه انسانی در الگوی رشد درون‌زا». فصلنامه برنامه‌ریزی و بودجه، ۲۳(۳): ۵۹-۱۰۰. DOR: 20.1001.1.22519092.1397.23.3.5.1
- رشیدی، احمد؛ و موسوی، سیدصالح، (۱۳۹۸). «درآمدهای نفتی و آثار متعارض آن بر رشد و توسعه اقتصادی در ایران و نروژ». دوفصلنامه مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل، ۱۲(۱): ۱۵۳-۱۸۴. <https://doi.org/10.22126/ipes.2019.1209>
- رئیس‌جعفری، رسول، (۱۳۹۹). روایت یک فروپاشی، بن‌بست نظام سلطنتی از نگاه کارگزاران آن. تهران: نهادگرا.
- رنانی، محسن؛ و مؤیدفر، روزیتا، (۱۳۹۲). چرخه‌های افول اخلاق و اقتصاد سرمایه اجتماعی و توسعه ایران. تهران: طرح نو.
- زیبری، هدی؛ ابراهیمی، سهند، (۱۳۹۳). «تورم و کاهش سرمایه اجتماعی در ایران». برنامه‌ریزی و بودجه، ۱۹(۴): ۲۱۲-۱۸۲. DOR: 20.1001.1.22519092.1393.19.4.4.4
- سومبارت، ورنر، (۱۳۹۸). تجمل و سرمایه‌داری: روایت فرهنگی تاریخ تحول سرمایه‌داری. ترجمه امیرحسین مجتهدزاده، تهران: دنیای اقتصاد.
- عباسی‌نژاد، حسین؛ صادقی، مینا؛ و رمضانی، هادی، (۱۳۹۳). «بررسی رابطه جرائم اجتماعی و متغیرهای اقتصادی در ایران». برنامه‌ریزی و بودجه، ۱۹(۳): ۶۹-۹۱. DOR: 20.1001.1.22519092.1393.19.3.3.1
- غفاری‌نژاد، امیرحسین؛ و مداح، مجید، (۱۴۰۰). «ارزیابی و تحلیل شاخص جامع در قاب سیاسی در استان‌های ایران (۱۳۷۹-۱۳۹۸)». دوفصلنامه مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل، ۴(۲): ۶۲۵-۶۵۹. <https://doi.org/10.22126/ipes.2021.6611.1385>
- فراستخواه، مقصود، (۱۳۹۶). ذهن و همه چیز، طرح‌واره‌هایی برای زیستن. چاپ دوم، تهران: نشر کرگدن.
- فراستخواه، مقصود، (۱۳۹۵). ما ایرانیان، زمینه کاوی تاریخی و اجتماعی خلیقات ایرانی. تهران: نشر نی.
- فرنقی، الهام؛ پریور، اورانوس؛ و توفیقی، حمید، (۱۳۹۳). «تورم، نااطمینانی تورم، و رشد تولید در ایران». پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار، ۵(۷): ۱-۱۴.
- قدیری‌اصل، باقر، (۱۳۷۸). «آثار اقتصادی، اجتماعی تورم در ایران». فصل‌نامه تأمین اجتماعی، ۲(۱): ۸۸-۹۸.
- کاستلر، مانوئل، (۱۳۹۸). شبکه‌های خشم و امید، جنبش‌های اجتماعی در عصر اینترنت. ترجمه مجتبی قلی‌پور، تهران: نشر مرکز.
- کاظمی، عباس، (۱۳۹۶). پرسه‌زنی و زندگی روزمره ایرانی. چاپ سوم، تهران: انتشارات فرهنگ جاوید.
- کاظم‌پور، عبدالمحمد؛ و گودرزی، محسن، (۱۴۰۱). چه شد؟ داستان افول اجتماع در ایران. چاپ چهارم، تهران: اگر.
- محمدکریمی، یوسف؛ عربیون، ابوالقاسم؛ و یزدان‌پرست، مهدی، (۱۴۰۱). «مطالعه اثرات بی‌ثباتی سیاست‌های توسعه مالی و نااطمینانی نرخ تورم بر رشد اقتصادی کسب و کارهای بخش کشاورزی». مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۱۹(۱): ۷۱-۹۷. <https://doi.org/10.30490/aead.2023.352775.1287>
- مولاینیتن، سندهیل؛ و شفیر، الوار، (۱۳۹۹). فقر احمق می‌کند. ترجمه سیدامیرحسین میرابوطالبی، تهران: انتشارات ترجمان.
- مجموعه نویسندگان، (۱۳۹۷). مجموعه مقالات دومین همایش ملی دولت پژوهی. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- مکی‌پور، ذبیح‌الله؛ و ربانی، علی، (۱۳۹۲). «بررسی علل اقتصادی آسیب‌های اجتماعی با تأکید بر رابطه تورم و

جرایم در طی سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۰». پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، ۲(۲): ۷۹-۹۸. https://ssoss.ui.ac.ir/article_17095.html

- مرزبان، حسین؛ و نجاتی، مهدی، (۱۳۸۸). «شکست ساختاری در ماندگاری تورم و منحنی فیلیپس در ایران». فصل‌نامه مدل‌سازی اقتصادی، ۳(۲): ۱-۲۶.

- مومنی، فرشاد، (۱۳۷۴). علم اقتصاد و بحران در اقتصاد ایران. تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- مهربانی، وحید، (۱۳۸۹). «تأثیرپذیری طبقات اجتماعی از تورم در ایران». مجله تحقیقات اقتصادی، ۴۵(۹۰): ۲۰۷-۲۲۷. DOR: 20.1001.1.00398969.1389.45.1.10.1

- نقدی، یزدان؛ کاغذیان، سهیلا؛ لشگری‌زاده، مریم، (۱۳۹۹). «مقایسه اثرات تورم و بیکاری بر امنیت اجتماعی در ایران». پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۳(۳): ۱-۲۶.

- نقدی، یزدان؛ کاغذیان، سهیلا؛ و عفتی، فرشید، (۱۴۰۲). «بررسی و پیش‌بینی تورم در اقتصاد ایران با استفاده از روش میانگین‌گیری بیزی». مجله سیاست‌گذاری اقتصادی، ۱۵(۳۹): ۳۰۷-۳۳۳. <https://doi.org/10.22034/epj.2024.20345.2456>

- نورث، داگلاس سسیل؛ والیس، جان جوزف؛ و وینگاست، باری آر، (۱۳۹۷). خشونت نظام‌های اجتماعی، چارچوبی مفهومی برای تفسیر تاریخ مکتوب بشر. ترجمه بهنام ذوقی رودسری، تهران: نشر شیرازه.

- نیلی، مسعود، و همکاران، (۱۳۹۴). اقتصاد ایران به کدام سو می‌رود؟ تهران: دنیای اقتصاد.
- وایت، اندرو دیکسون، (۱۳۹۹). تورم و اخلاق، کتابی برای همه درباره یک تجربه تاریخی. ترجمه سیدحسن دیباج، تهران: انتشارات دنیای اقتصاد.

- وبر، ماکس، (۱۴۰۰). اخلاق پروتستانی و روح سرمایه‌داری. ترجمه عبدالکریم رشیدیان و پریسا منوچهری‌کاشانی، تهران: علمی و فرهنگی.

- هانتینگتون، ساموئل، (۱۳۸۲). سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی. ترجمه محسن ثلاثی، چاپ سوم، تهران: نشر علمی.

- هایک، فردریش فون، (۱۳۹۹). راه بردگی. ترجمه فریدون تفضلی و حمید پاداش، تهران: نگاه معاصر.

- هنیه، آدام، (۱۳۹۹). تبار خیزش: مسائل سرمایه‌داری معاصر در خاورمیانه. ترجمه لادن احمدیان‌هروی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

- والرش‌تاین، امانوئل، (۱۴۰۰). علوم اجتماعی را بگشایید، گزارشی در باب ساختاربندی مجدد علوم اجتماعی. ترجمه مهدی معافی، تهران: پگاه روزگار نو.

- یحیوی‌دیزج، جعفر؛ و همکاران، (۱۳۹۷). «رابطه بین عوامل اقتصادی و اجتماعی و آسیب‌های اجتماعی در کشورهای منتخب بارویکرد گشتاورهای تعمیم‌یافته». فصلنامه رفاه اجتماعی، ۱۸(۶۸): ۱۶۷-۱۹۹. <https://refahj.uswr.ac.ir/article-1-3182-fa.html>

- Abbasinejad, H., Sadeghi, M. & Varmezani, H., (2014). "Investigating the Relationship between Social Crimes and Economic Variables in Iran". *Scientific Research Journal of Planning and Budgeting*, 19(3): 69-91. DOR: 20.1001.1.22519092.1393.19.3.3.1 (In Persian)

- Adkins, L., Cooper, M. & Konings, M., (2021). "Class in the 21st century: Asset inflation and the new logic of inequality". *Economy and Space*, 53(3): 548-572. <https://doi.org/10.1177/0308518X19873673>

- Afrasiabi, H. & Baharlui, M., (2019). "A qualitative study of the reflection of economic inflation in the daily lives of retirees". *Social Development Welfare Planning Quarterly*, 10(14): 33-37. <https://doi.org/10.22054/qjsd.2019.11186> (In Persian)

- Afrasiabi, H. & Baharlui, M., (2019). "Consequences of inflation in the daily lives of lower-class youth". *Journal of Applied Sociology*, (4) 31: 23-44. <https://doi.org/10.22108/jas.2020.118863.1771> (In Persian)
- Ahmadi Shadmehri, M., F., Osmani, Cheshmi, M., (2023). "Investigating the effect of economic complexity and political stability on inflation (Evidence from developing Asian countries)". *Quarterly Journal of Monetary Economics and Finance, Ferdowsi University of Mashhad*, 30(26): 115-134. <https://doi.org/10.22059/jpq.2013.35656> (In Persian)
- Ahmadi, H. & Satari, S., (2013). "The Political Economy of Underdevelopment of Privatization in Iran: Existing Approaches, New Approaches". *Journal of Politics*, 43(2): 49-68. <https://doi.org/10.22067/mfe.2024.74070.1145> (In Persian)
- Alesina, A., Ozler, S., Roubini, N. & Swagel, Ph., (1996). "Political instability and economic growth". *Journal of economic growth*, 1(2): 189-211. <https://doi.org/10.1007/BF00138862>
- Ariely, D., (2022). *Our Everyday Irrationality, the Hidden Forces That Decide for Us*. Translated by: Al-Naz A'lam, third edition, Tehran: Shabahang. (In Persian)
- Arifovica, J., Grohé, S. & Uribec, M., (2018). "Learning to live in a liquidity trap". *Journal of Economic Dynamics and Control*, 89(3): 120-136. <https://doi.org/10.1016/j.jedc.2018.01.005>
- Authors' Collection (2018). *Collection of Articles of the Second National Conference on Government Studies*. Mashhad: Ferdowsi University of Mashhad. (In Persian)
- Babaei, F., (2001). *Structural Adjustment, Poverty, and Social Inequalities*. Tehran: Kavir.
- Babakhani, F. & Oazimi, R., (2019). "The Effect of Social Capital on Economic and Political Development". *Bi-Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 12(23): 9-28. <https://doi.org/10.22084/csr.2023.24651.1990> (In Persian)
- Bakhshi Ani, R., Abbasi, M. & Rahiminejad, M. A., (2021). "Economic and Political Variables Governing Iran-China Strategic Relations". *Bi-Quarterly Journal of International Political Economy Studies*, 4(2): 423-462. (In Persian)
- Batayneh, Kh., Alsalamat, W., Momani, M. & Mcmillan, D. Q. M., (2021). "The impact of inflation on the financial sector development: Empirical evidence from Jordan". *Cogent Economics & Finance journal*, 9(1): 1-15. <https://doi.org/10.1080/23322039.2021.1970869>
- Bayat, A., (2019). *Street Politics, the Poor People's Movement in Iran*. Translated by: Seyyed Asadollah Nabavi Chashmi, Tehran: Shiraz. (In Persian)
- Bayat, A., (2010). *Life as Politics: How Ordinary People Change the Middle East*. Amsterdam: Amsterdam University Press. <https://doi.org/10.5117/9789053569115>
- Beck, U., (2018). *Danger Society: Towards a New Modernity*. Translated by: Reza Fazel and Mehdi Farahmandnejad, Tehran: Third Edition. (In Persian)
- Berger, B., Berger, P. & Weckler, H., (2002). *The Homeless Mind: Renovation and Awareness*. Translated by: Mohammad Savji, Tehran: Nei. (In Persian)
- Browning, G. & Kilmister, A., (2019). *Critical and Post-Critical Political Economy*. Translated by: Mahmoud Abdollahzadeh, Tehran: Farhang Javid. (In Persian)

- Buxton, A. J. & Shepherd, D., (1980). "The control of inflation: A suggested policy". *European Economic Review*, 13(1): 129-146. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(80\)90050-1](https://doi.org/10.1016/0014-2921(80)90050-1)
- Castells, M., (2019). *Networks of Anger and Hope, Social Movements in the Internet Age*. Translated by: Mojtaba Gholipour, Tehran: Nashrani. (In Persian)
- Central Bank of the Islamic Republic of Iran, Annual Inflation Rate, https://www.cbi.ir/Inflation/Inflation_FA.aspx. (In Persian)
- Crowe, C., (2004). "Inflation, Inequality and Social Conflict, Money Macro and Finance (MMF)". *Research Group Conference*, Money Macro and Finance Research Group.
- Daniel, W. W., (2017). "The social and psychological causes of inflation". *Long range planning*, 10(3): 37-42. [https://doi.org/10.1016/0024-6301\(77\)90085-1](https://doi.org/10.1016/0024-6301(77)90085-1)
- Dargahi, H. & Beiranvand, A., (2019). "Investigating the Relationship between Social Damages and Economic Growth in Iran with Emphasis on Human Capital in the Endogenous Growth Model". *Quarterly Scientific Research Journal of Planning and Budgeting*, 23(3): 59-100. DOR: 20.1001.1.22519092.1397.23.3.5.1 (In Persian)
- Dembe, A. E. & Boden, L., (2000). "MORAL HAZARD: A QUESTION OF MORALITY?, NEW SOLUTIONS". *A Journal of Environmental and Occupational Health Policy*, 10(3): 257-259. <https://doi.org/10.2190/1GU8-EQN8-02J6-2RXK>
- Din Mohammadi, M. & Narimani, M., (2015). "Ethical Consequences of Inflation". *International Conference on Management, Culture and Economic Development*, Mashhad, <https://civilica.com/doc/42756>. (In Persian)
- Eagleton, T., (2019). *Hope Without Optimism*. Translated by: Moazzam Vatankhah and Masoud Shirbache, 2nd edition, Tehran: Gostareh Publishing House. (In Persian) <https://doi.org/10.12987/9780300220254>
- Edvardz, S., (1994). "The political economy of inflation and stabilization in developing countries". *Economic development and cultural change*, 42(2): 235-266. <https://doi.org/10.1086/452079>
- Ehteshami, A., (2016). *Political Economy, War, and Revolution: A Study of the Transformation of the Persian Gulf Region*. Translated by: Ayoub Farkhondou and Mohammad Salami, Professor, Tehran: Dunyae Eqtesad. (In Persian)
- Elbahnasawy, N. & Ellis, M. A., (2022). "Inflation and the Structure of Economic and Political Systems". *Structural Change and Economic Dynamics*, 60(1): 59-74. <https://doi.org/10.1086/452079>
- Elliott, J. E., (2007). "Institutionalism as an Approach to Political Economy". Translated by: Arash Eslami, Ali Nasiri Aghdam, *Journal of Political Economics*, 2(5): 63-92. (In Persian)
- F. Mckee, A., (1981). "Inflation: the moral-behavioural aspect". *International journal of social economics*, 8(4): 21-30. <https://doi.org/10.1108/eb013888>
- Farastkhah, M., (2016). *We Iranians, Historical and Social Background of Iranian Cultures*. Tehran: Nashrani. (In Persian)
- Farastkhah, M., (2017). *Mind and Everything, Schemes for Living*. Second Edition, Tehran: Kargoden Publishing. (In Persian)

- Farnaghi, E., Prior, U. & Tofighi, H., (2014). "Inflation, Inflation Uncertainty, and Production Growth in Iran". *Journal of Economics and Business*, 5(7): 1-14. (In Persian)
- Furnham, A. & Boo, H., (2011). "A literature review of the anchoring effects". *The journal of socio-economics*, 40(1): 35-42. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2010.10.008>
- Ghadiri-Asl, B., (2000). "Economic and Social Effects of Inflation in Iran". *Journal of Social Security*, 2(1): 88-98. (In Persian)
- Ghafarinejad, A. H. & Madah, M., (2011). "Assessment and Analysis of Comprehensive Indicators in Political Frameworks in Iranian Provinces (1999-2019)". *Bi-Quarterly Journal of International Political Economy Studies*, 4(2): 625-659. <https://doi.org/10.22126/ipes.2021.6611.1385> (In Persian)
- Gilbert, M., (1986). *Inflation and social conflict: a sociology of economic life in advanced societies*. Brighton, Wheatsheaf.
- Green, S. L., (1987). "Theories of inflation: A review essay". *Journal of Monetary Economics*, 20(1): 169-175. [https://doi.org/10.1016/0304-3932\(87\)90064-X](https://doi.org/10.1016/0304-3932(87)90064-X)
- Grieve-Smith, J. & Michie, J., (e.d.)(1999). *Global Instability, The Political Economy of World Economic Governance*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203165447>
- Haji Gholam, A., (2011). "Analysis of the Impact of Inflation on Social Issues Using the System Dynamics Approach". *First National Conference on Systemic Approach in Iran*, Shiraz, <https://civilica.com/doc/144077>. (In Persian)
- Haniyeh, A., (2020). *The Descent of the Uprising: Issues of Contemporary Capitalism in the Middle East*. Translated by: Ladan Ahmadian Heravi, Tehran: Institute of Culture, Art and Communication. (In Persian)
- Hayek, F. V., (2020). *The Path of Slavery*. Translated by: Fereydoun Tafazzoli and Hamid Badash, Tehran: Contemporary Perspective. (In Persian)
- Hosseinzadeh, A. H., Mahmoudi, Z. & Mombini, I., (2013). "A Study of Some Factors Affecting Individualistic Actions". *Bi-Quarterly Journal of Contemporary Sociology*, 2(3): 37-52. https://csr.basu.ac.ir/article_941.html (In Persian)
- Huntington, S., (2001). *Political Organization in Societies Undergoing Transformation*. Translated by: Mohsen Salasi, 3rd edition, Tehran: Scientific Publishing House. (In Persian)
- Iversen, T., (1999). "The political economy of inflation: Bargaining structure or central bank independence?". *Public choice*, 99(3): 237-258. <https://doi.org/10.1023/A:1018376420575>
- Kaltenthaler, K. C. & Anderson, Ch., (2000). "The changing political economy of inflation". *Journal of Public Policy*, 20(2): 109-131. <https://doi.org/10.1017/S0143814X00000787>
- Kazemi, A., (2017). *Persuasion and Iranian Everyday Life*. Third Edition, Tehran: Farhang Javid Publications. (In Persian)
- Kazemipour, Abdol-M. & Gouderzi, M., (2021). *What happened? The story of the decline of society in Iran*. 4th edition, Tehran: Agar. (In Persian)
- Keynes, J. M., (2019). *The economic consequences of the peace, with a new introduction by Michael cox*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-04759-7>

- Khanijoyabad, M., (2019). *Political Economy and Foreign Policy, Comparative Study of the Impact of Political Economy on the Foreign Policy of Iran, China and India*. Tehran: World of Economics. (In Persian)
- Khalil, Sh., (2018). *The Rentier Mentality of the government destroys the Iraqi economy*. Rawabet Center for Research and Strategic Studies.
- Makipour, Z. & Vrabani, A., (2013). "Investigating the economic causes of social harms with an emphasis on the relationship between inflation and crimes during the years 1370-1390". *Strategic Research on Security and Social Order*, 2(2): 79-98. https://ssoss.ui.ac.ir/article_17095.html (In Persian)
- Marzban, H. & Nejati, M., (2009). "Structural failure in the persistence of inflation and the Phillips curve in Iran". *Economic Modeling Quarterly*, 3(2): 1-26. (In Persian)
- Mehrbani, V., (2010). "The Impact of Social Classes on Inflation in Iran". *Journal of Economic Research*, 45(90): 207-227. DOR: 20.1001.1.00398969.1389.45.1.10.1 (In Persian)
- Mohammad Karimi, Y., Arabiyon, Abol-Gh. & Yazdanparast, M., (2021). "A study of the effects of unstable financial development policies and inflation rate uncertainty on the economic growth of agricultural businesses". *Journal of Agricultural Economics and Development*, 119(1): 71-97. <https://doi.org/10.30490/aead.2023.352775.1287> (In Persian)
- Momeni, F., (2005). *Economics and Crisis in the Iranian Economy*. Tehran: Tarbiat Modares University. (In Persian)
- Mullainiton, S. & Shafir, A., (2010). *Poverty is a curse*. Translated by: Seyyed Amir-Hossein Mirabutalebi, Tehran: Tarjuman Publications. (In Persian)
- Naqdi, Y., Kagzhiyan, S. & Efti, F., (2019). "Investigating and Predicting Inflation in the Iranian Economy Using Bayesian Averaging". *Journal of Economic Policy*, 15(39): 307-333. <https://doi.org/10.22034/epj.2024.20345.2456>
- Naqdi, Y., Kagzhiyan, S. & Lashgarizadeh, M., (2019). "Comparing the Effects of Inflation and Unemployment on Social Security in Iran". *Journal of Law and Order Research*, 13(3): 1-26. (In Persian)
- Naz, A., Chaudhry, H. urR., Hussain, M., Daraz, U., Khan, W., (2012). "Inflation: The Social Monster Socio-Economic and Psychological Impacts of Inflation and Price Hike on Poor Families of District Malakand, Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan". *International Journal of Business and Social Science*, 2(14): 285-296.
- Neeli, M. et al., (2015). *Which Way Is Iran's Economy Going?*. Tehran: World of Economics. (In Persian)
- North, D., Wallis, J. J. & Weingast, B., (2018). *Violence in Social Systems: A Conceptual Framework for Interpreting Written Human History*. Translated by: Behnam Zoghi Rudsari, Tehran: Shiraz Publishing. (In Persian)
- Paldam, M., (1994). "The political economy of stopping high inflation". *European journal of political economy*, 10(2): 135-168. [https://doi.org/10.1016/0176-2680\(94\)90065-5](https://doi.org/10.1016/0176-2680(94)90065-5)
- Powell, B., (2020). *Unemployment in the World Economy*. Translated by: Ali Habibi, Tehran: Dunyae Eqtesad. (In Persian)

- Pressman, S., (2007). "The Decline of the Middle Class: An International Perspective". *Journal of Economic Issues*, 41(2): 181-201. <https://doi.org/10.1080/00213624.2007.11507000>
- Pritchett, L., Woolcock, M. & Andrews, M., (2020). *Development as Empowerment of Government*. Translated by: Jafar Khairkhahan and Masoud Dorudi, Tehran: Roozneh. (In Persian)
- Raees Jafari, R., (2019). Narrative of a Collapse, the Deadlock of the Monarchy from the Perspective of Its Agents". Tehran: Institutionalists. (In Persian)
- Rahmani, T., Dreger, Ch. & Fallahi, S., (2013). "Inflation and Cost Push in Iran's Economy". *Iranian economic review*, 17(3): 1-24.
- Rashidi, A. & Mousavi, S. S., (2019). "Oil Revenues and Their Conflicting Effects on Economic Growth and Development in Iran and Norway". *Bi-Quarterly Journal of International Political Economy Studies*, 2(1): 153-184. <https://doi.org/10.22126/ipes.2019.1209> (In Persian)
- Renani, M. & Movidfar, R., (2013). *Cycles of Moral and Economic Decline. Social Capital and the Development of Iran*. Tehran: Tarh-e-No. (In Persian)
- Rowell, D. & Connelly, L. B., (2012). "A history of the term" Moral Hazard". *The journal of risk and Insurance*, 79(4): 1051-1057. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6975.2011.01448.x>
- Rowthorn, R. E., (1977). "Conflict, inflation and money". *Cambridge Journal of Economics*, 1(3): 215-239.
- Rudd, J. B., (2021). "Why Do We Think That Inflation Expectations Matter for Inflation? (And Should We?)". *Finance and Economics Discussion Series 2021-062*. Washington: Board of Governors of the Federal Reserve System, <https://doi.org/10.17016/FEDS.2021.062>.
- Scheve, K., (2004). "Public Inflation Aversion and the Political Economy of Macroeconomic Policymaking". *International organization*, 58(1): 1-34. <https://doi.org/10.1017/S0020818304581018>
- Shakeri, A. & Bagherpour, E., (2014). "A Study of the Nature of Inflation in the Iranian Economy". *Journal of Iranian Economic Research*, 28(94): 47-79. <https://doi.org/10.22054/ijer.2022.63350.1036> (In Persian)
- Slater, D. & Tonkis, F., (2011). *Market Society, Markets, and Modern Social Theory*. Tehran: NI. (In Persian)
- Smith, A., (2018). *The Wealth of Nations*. Translated by: Cyrus Ebrahimzadeh, Tehran: Payam. <https://doi.org/10.2307/j.ctv19fvzzk.25> (In Persian)
- Sombart, W., (2019). *Luxury and Capitalism: A Cultural Narrative of the History of Capitalist Evolution*. Translated by: Amir Hossein Mojtahidzadeh, Tehran: Dunyae Eqtesad. (In Persian)
- Ullahkhan, S. & Farrooq saqib, O., (2011). "Political instability and inflation in Pakistan". *Journal of Asian Economics*, 22(6): 540-549. <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2011.08.006>
- Wallerstein, I., (2021). "Open the Social Sciences", *A report on the restructuring of social sciences*, Translated by: Mehdi Moafi, Tehran: Pegah Rouzager No. (In Persian)
- Weber, M., (2011). *Protestant Ethics and the Spirit of Capitalism*. Translated by: Abdolkarim Rashidian and Parisa Manouchehri Kashani, Tehran: Scientific and Cultural. (In Persian)

- White, A. D., (2010). *Inflation and Morality, a Book for Everyone about a Historical Experience*. Translated by: Seyyed Hassan Dibaj, Tehran: World Economic Publishing House. (In Persian)
- Yahyawi Dizaj, J. *et al.*, (2018). "The Relationship between Economic and Social Factors and Social Damages in Selected Countries: A Review of Generalized Moments". *Quarterly Journal of Welfare Research Social*, 18(68): 167-199. <https://refahj.uswr.ac.ir/article-1-3182-fa.html> (In Persian)
- Yolanda, Y., (2017). "Analysis of Factors Affecting Inflation and its Impact on Human Development Index and Poverty in Indonesia". *European Research Studies Journal*, 20(4): 38-56. <https://doi.org/10.35808/ersj/873>
- Zobari, H. & Ebrahimi, S., (2014). "Inflation and Decline of Social Capital in Iran". *Scientific Research Journal of Planning and Budgeting*, 19(4): 182-212. DOR: 20.1001.1.22519092.1393.19.4.4 (In Persian)